

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

1884

[ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6 - ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΦΡ. 8

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γραφείον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς Λεωφόρου Πανεπιστημίου, 39.

1884

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α.

- Ἄγαθοεργία (Ἡ Ἰδιωτικὴ) ἐν Παρισίοις 685, 704, 718, 733, 754, 767.
 Ἄγροί λιπαίνόμενοι διὰ τοῦ ὕδατος τῶν ὑπενόμων 456.
 Ἀλήθεια 476, 491, 539, 620, 636, 652.
 Ἀλώπηξ μὲ τρεῖς πόδας. (Ἄγροτικὴ ἀνάμνησις) 649.
 Ἀμερικανοὶ (Πῶς ἐργάζονται οἱ) 794.
 Ἀμυγδαλαὶ (Αἱ δύο), διήγημα, 662.
 Ἀναμνήσεις (Θαλασσιναί) 617.
 Ἀνάμνησις (Ναυτικὴ) 493.
 Ἀναχωρήσει (Ἐπὶ τῇ) τοῦ μικροῦ φίλου μου Γ. Σ., ποίημα, 667.
 Ἀπολεσθεῖσα (Ἡ), μυθιστορία, 509, 530, 541, 557, 573, 594, 640, 624, 640, 653, 669, 696, 704, 724, 736, 754, 769, 784, 797, 843.
 Ἄρθρον (Τὸ πρῶτόν μου) 743.
 Ἄσμα, 780.
 Ἀσμάτιον, 700.
 Αὐτοκρατορικὸς τίτλος (Τί διαφέρει ὁ) τοῦ βασιλεῦς, 533.
 Αὐτοκτονία (Ἡ) παρὰ τοῖς ζῷοις 656.
 Αὐτοκτονίας (Περὶ τῆς) τῶν ζῶων 745, 746.

Β.

- Ballo (Un) in maschera 787.
 Βερολίνον (Τὸ) ἐορτάζον 628.
 Βουλγαρικὴ (Ἐν) χώρᾳ, ὀδοπορικαὶ ἀναμνήσεις, 514, 549, 581.

Γ.

- Γοργόνα (Ἡ), ποίημα, 494.
 Γραμματοσύμων (Ἡ μανία τῶν) 644.

Δ.

- Δάνειον πνεῦμα 428, 443, 459, 475, 491, 506, 539, 555, 572, 587, 604, 620, 636, 652, 667, 684.
 Δερβίσαι (Οἱ ὠρυόμενοι) ἢ διατὶ ἔφυγον οἱ Τούρκοι ἐκ Θεσσαλίας 710.
 Δίδακτρα (Τὰ), διάλογος, 776.
 Δικαστῶν (Τὸ ἀδέκαστον τῶν Τούρκων) 490.
 «Δὸν Ζουάν» (Στίχοι ἐκ τοῦ) τοῦ Βύρωνος 555.

Ε.

- Ἐγγραφοῦν (Ἐν) τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Ἐπαστάσεως 441.
 Ἐγγραφοῦν τῆς γενικῆς Διοικήσεως τῶν Ἴονικῶν νήσων 684.
 Ἐκδρομὴ (Ἡ περὶ τὸν Πόλον Ἀμερικανικὴ) 506.
 Ἐντὸς 42 ὥρῶν ἀγαπηθεὶς, προδοθεὶς καὶ φονευθεὶς 745.
 Ἐπίγραμμα ἀρχαῖον 683.

- Ἐργαστήριον (Τὸ) τῶν ἀπύρων γυναικῶν 624, 637.
 Ἐρως πλανηθεὶς, ποίημα, 587.

Ζ.

- Ζωῆς (Τῆς) τὸ ποτάμι, ποίημα, 652.
 Ζῶων (Νοσημοσύνη τῶν) 475, 726.

Η.

- Ἡμερολογίου μου (Σελίδες ἐκ τοῦ) 457, 504, 524, 552, 585, 604, 634, 665, 684.

Θ.

- Θεραπευτήριον (Τὸ) αὐτῶν Ἐυαγγελισμῶν 477.
 Θούριος (Ἀνέκδοτος Μασσαλιωτικὸς) 571.

Κ.

- Καθρέφτης (Ἄ) τῶν Ἀι Γιαννιῶν, ποίημα, 427.
 Καταιγὶς (Ἡ), διήγημα, 778.
 Κνήμη (Ἡ ξυλίνη), διήγημα, 713.
 Κόρη (Ἡ) τῆς Ἀνοξείως, ποίημα, 747.
 Κρίση (Ἐκ τοῦ βίου τοῦ Κωνσταντίνου) 442.
 Κρούπ (Τὰ ἐργοστάσια) 603.

Λ.

- Λαμπαδηφορία (Πρωτότυπος) 795.
 Λαμπέρ (Ἰουλιέττα), μετ' εἰκόνας 747.
 Λαγνὸς (Ὁ πρῶτος), σκιαγραφία, 589, 605.
 Λειψάνων (Περὶ ἀγίων) 471.
 Λονδίον (Τὸ) 539.
 Λούστρας (Ἄ), διήγημα, 729.

Μ.

- Μάγισσα (Ἡ), ποίημα, 572.
 Μάκαρτ (Ἀνέκδοτον περὶ) 826.
 Μάρτυρες (Οἱ) τῆς ἐπιστήμης, ποίημα, 762.
 Μενεξέδες (Οἱ), ποίημα, 764.
 Μῆλον (Τὸ), σκηνή, 518, 535.
 Μῆνες (Ἀθηναῖκοι), Ἰούσιος, 425.
 Μυῖων (Χρησιμότης τῶν) 699.
 Μυσοσιτὶς (Ἡ), διήγημα, 677.

Ν.

- Νύμφη πλουσία, διήγημα, 429, 445, 467, 483.

Ο.

- Οἰοπνευματώδη (Τὰ) ποτὰ 437, 488, 498, 598, 615, 648, 680.
 Ὄρφανοτροφεῖον (Τὸ) Γεωργίου καὶ Αἰκατερίνης Χατζηκόστα 443, 434.
 Ὄρφανοτροφεῖον (Τὸ Ἀμαλιεῖον) 525, 545, 562.

ΕΤΟΣ Θ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος III' Ἰουλίου 1884

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΧΑΤΖΗ ΚΩΣΤΑ

Πρὸ ἰκανῶν χρόνων εἰς ἀπωτάτην τινα καὶ ἡμελημένην συνοικίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐγγυς τοῦ Διπύλου, ἠγειρέτο ἡμισεσθρωμένον οἶκος μετρωτάτου ἐξωτερικοῦ, οὗτινος οὐδὲν ἔγνος ὑπάρχει σήμερον πλέον. Ὁ οἶκος οὗτος ἀνήκων εἰς τὸν κ. Βράνην, περιήλθεν ἐκ κληρονομίας εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἐπέπρωτο δὲ νὰ χρησιμεύσῃ βραδύτερον ὡς πρῶτον συμπλήρωμα γενναίας ἀποφάσεως συλληφθείσης ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἐγκρίτου ἐμπόρου Γεωργίου Χατζῆ Κώστα, πραγματωθείσης δὲ ἐν Ἀθήναις τῇ συμπράξει καὶ τῶν Βράνη. Ὁ ἀειμνήστος Γεώργιος Χατζῆ Κώστας κληρονόμος τῆς γενναιοφροσύνης ἐκείνης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ ἧς δαψιλῆ τεκμήρια ἔλαβε καὶ ἐξακολουθεῖ λαμβάνουσα διαρκῶς ἡ πατρὶς, ἔγνω νὰ προκίση τὴν πρωτεύουσαν τῆς κοινῆς πάντων τῶν Ἑλλήνων πατρίδος δι' ἰδρυματικῶν φιλανθρωπικῶν κεκλημένων νὰ θεραπεύσῃ πληγὴν τινα ἐκ τῶν ἀθροουσῶν δυστυχῶς ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ. Ἡ πρόθεσις ἐστίθη πληρέστατα, καθ' ὅσον τὸ ἰδρυθὲν καὶ εὐδοθῆν ἄσυλον ἀνεπλήρωσε τὴν πικροτέραν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔλλειψιν, τὴν ἔλλειψιν τῆς οἰκογενείας.

Ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἡ γενναία καὶ σκοπιμὸς τοῦ Χατζῆ Κώστα θέλησις ὤρισε 200,000 δραχμῶν ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ τέλει νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὁ πρῶτος πυρὴν ἰδρυσεως φιλανθρωπικοῦ καταστήματος, τοιοῦτον δ' ἀπεφασίσθη ἄσυλον ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων. Εἶνε δεινὸν δυστύχημα νὰ χάσῃ τις τὸν πατέρα του, καὶ δεινότερον νὰ στερηθῇ τις τῆς μητρός του ἄς ἀναλογισθῇ ἕκαστος, — καὶ εἴθε ἄς ἀναλογισθῇ μόνον χωρὶς νὰ τὸ ἰδοίμεν, — ποία συμφορὰ εἶνε ἡ ἀπολέσθαι τις ἀμφοτέρω τὰ προσφιλέστατα ὄντα ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν ἀνάγεται τὸ πρῶτον εἰς τὴν εὐρυτάτην ταύτην θάλασσαν τὴν καλουμένην ζωὴν. Ἐντὸς τοῦ οἴκου ἔλλειπει

ἐκείνη, ἣτις διὰ τοῦ ἀκένωτου θησαυροῦ τῆς ἀγάπης τῆς τονίζει τὰ πρῶτα ψελλίσματά μας, καθοδηγεῖ τὰ κλονιζόμενα βήματά μας, κ' ἐμπνέει τὰ πρῶτα μας αἰσθήματα, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τοὺς ὁμοίους. Ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἔλλειπει ἐκεῖνος, ἐφ' ὃν ἀτενίζομεν μετ' ἐλπίδος καὶ σεβασμοῦ, ἐκεῖνος ὅστις μᾶς μυεῖ εἰς τὰ μυστήρια τῆς καινῆς αἰῶνος, μᾶς διδάσκει ἢ ἀποφυγεῖν τοὺς σκοπέλους τῆς κακίας, μᾶς τρέφει καὶ ἐνδύει διὰ τῆς ἐργασίας του, μᾶς προστατεύει ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ τῷ μυστηριώδει φόβῳ τοῦ ἀγνωστοῦ, ὅπερ ποιεῖ τὰ ἀσυνήθιστα καὶ παιδικὰ βλέμματά μας. Εἰμεθα ἔρημοι καὶ ἐνῷ διὰ τῆς μόλις ἀνακλυτοῦσιν συνειδήσεώς μας πειθόμεθα ὅτι διὰ τῆς ὀρφανείας ἐξεκένωσαμεν ἄχρι πυθμένος τὸ ποτήριον τῆς δυστυχίας, ἐντρομοὶ μανθάνομεν τὴν ἐπαύριον καθ' ἣν ἐμείναμεν μόνοι ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι εἶνε καὶ ἄλλαι συμφοραὶ, ὧν δὲν εἴχομεν γνῶσιν οὔτε συνειδήσιν. Αἱ συμφοραὶ τῆς πείνης τῆς ἀδυσωπότητος ταύτης Ἐριννός, ἣτις διώκει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν δαμάζει ἀφοῦ τὸν ἐξευτελίσῃ τῆς βασιάνου ταύτης ἣτις ἐνοχλεῖται μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀλλὰ δὲν δύνει μετὰ τὴν δύσιν του. Αἱ συμφοραὶ τῆς πείνης!... Καὶ ἀφοῦ πρὸ αὐτῶν περιδεῆς ἵσταται ὁ ἀκμαῖος ἀνὴρ, τί θὰ πράξῃς σὺ, δυστυχὲς ἀπροστάτευτος, τὴν ὀρφανείαν τοῦ ὅποιου παρηκολούθησεν ἀμέσως ἢ πενία μετὰ τῶν ἀπασιῶν συνοδῶν τῆς;

Τι θὰ πράξῃ τὸ ὀρφανόν; οὐδὲν, διότι οὐδὲν δύναται. Θὰ πράξῃ ὅμως ἡ εὐσπλαγχνία, πρωτίστη τοῦ Δημιουργοῦ ἰδιότης καὶ ἧς ἀντιπρόσωποι καὶ ὄργανα ἐπὶ τῆς γῆς ἐτέθησαν αἱ εὐγενεῖς ψυχαί. Ὄρνει ἐπὶ τοῦ ταφῆ τῶν γονέων τοῦ τὸ ὀρφανόν, στρέφει ἱκετικὰ πρὸς τὸν διαβάτην βλέμματά, πεινά, κρῖναι, αἰσθάνεται παγωμένους τοὺς πόδας του δι' ἔλλειψιν ὑπόδημάτων, καὶ τρεμουσας τὰς σάρκας του δι' ἔλλειψιν ἐνδυμάτων οὔτε γνωρίζει πῶς θὰ καταλύσῃ τὴν νύκτα, καὶ ἐὰν θὰ δειπνήσῃ. Πιθανῶς θὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς ὕδου, καταβλήθῃ ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ἴσως ἀσθενήσῃ, καὶ τίς οἶδεν ἐὰν δὲν δαρῇ, ἢ προπληκισθῇ ὅτε ἐν μέσῳ τῶν δακρῶν του τείνει τὴν χεῖρα μετὰ συστολῆς... Ὡς θεῖα εὐσπλαγχνία, ἐπήκουσας τῶν θρηγῶν

Π.

Παλιὰ χαρτιά, 426.
Πένθος (Περὶ) 502, 762, 811.
Περιηγήσεις (Σπουδαίου) 450, 566, 673, 803.
Πρόεδρος Βρέγγελ (Ὁ), διήγημα, 808.
Πτηνὸν (Εἰς), ποίημα, 603.
Πυροσβεστικὴ (Ἡ) ὑπηρεσία ἐν Νέα Ὑόρκῃ 649.
Πυροσβεστικὸν σῶμα (Τὸ) τοῦ Βερολίνου 576.

Ρ.

Ρενὰν (Ἐρνέστος), μετ' εἰκόνας 765.

Σ.

Σημειώσεις. Ἡ διῶρυξ τοῦ Παναμά 443. — Τὰ πνευματώδη ποτὰ ἐν Γερμανίᾳ 443. — Σοκολάτας νέον εἶδος 444. — Ἐπιρροή τοῦ χρώματος τῶν πτερῶν ἐπὶ τῆς ἐπώσεως 444. — Πρίγκηψ ὀφθαλματρος 444. — Ἐκδρομὴ εἰς Χίον 444. — Ἀμαξοστοιχία « Ἀστραπὴ » 460. — Χοίρων ἀνατροπὴ ἐν Ἀμερικῇ 460. — Μορμόνοι ἀπόστολοι 460. — Ξενοδοχεῖα ἐν Ἑλλάδι 460. — Ἀμερικανὸν ἐν Παλαιστίνῃ 476. — Χάρτης πρὸς κατασκευὴν θυρῶν 476. — Πληθυσμὸς τοῦ Βελγίου 476. — Ἀδίκως κηρυχθέντες 494. — Ἀνέκδοτον περὶ Ὀρατίου Βαρνὲ 492. — Μακρόβιοι ἐν Εὐρώπῃ 492. — Ἀνέκδοτον περὶ μουσικῆς 507. — Ἡ ἀποτέφρωσις τῶν νεκρῶν 507. — Ἀνέκδοτον περὶ Βενιαμίν Κωνσταντῶν 507. — Πληθυσμὸς μεγάλων πόλεων 508. — Ἐθιμα γάμου 540. — Μετανάσται εἰς Ἀμερικὴν 540. — Ἀνέκδοτον περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰακώβου τοῦ Β' 555. — Ἀνέκδοτον περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου 556. — Ἐπιφάνεια καὶ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας 556. — Ὑπεροχὴ τῶν ἀρρένων παρὰ τῷ Ἰουδαϊκῷ πληθυσμῷ 556. — Πληθυσμὸς τῶν Ἰνδῶν 556. — Ἡ ὕγιεινὴ ἐν τοῖς σχολείοις 587. — Ὄνου παραγωγὴ καθ' ὅλην τὴν γῆν 588. — Ἐδερνετικὴ ἰδιότης τοῦ μέλιτος 588. — Πληροφορία περὶ Κούκ 588. — Μῆκος τῶν ἐν Ἑλλάδι σιδηροδρομικῶν συρρίγγων 588. — Οἱ ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει μοναχοὶ 604. — Γάτου νοσησὸν 652. — Παναμαία διῶρυξ 667. — Διοκλῆς ὁ Συρακοσὸς 667. — Φάροι πλωτοὶ 668. — Δίδυμοι ἀδελφοὶ πύργου 668. — Κυνὸς νοσησὸν 700. — Χάρτινα κίβρια 700. — Ἐπιείκεια τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Β' 746. — Γρηγοροβίου σκέψεις περὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ 734. — Νοσησὸν τῶν πτηνῶν 732. — Νέον διυλιστήριον 732. — Ἀνέκδοτον περὶ Ἐρρίκου

Ἄϊνε 732. — Πονηρία κυνὸς 744. — Κυβέρνησις ἀεροστατοῦ 748. — Δαπάνη πρὸς οἰκοδομὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας 748. — Ἐπιστολαὶ διανεμόμεναι ἐν Λονδίῳ 748. — Οἱ λύκοι ἐν Γαλλίᾳ 748. — Νεῖα αἰρέσεις ἐν Ἀγγλίᾳ 764. — Σίτου παραγωγὴ ἐν Ἑλλάδι 780. — Ἐκατονταετηρὶς τοῦ βαμβάκος ἐν Ἀμερικῇ 780. — Ποῦ ὑπάρχουν αἱ περισσότεραι γυναῖκες 780. — Χῶραι μετέχουσαι τῆς συμβάσεως τοῦ νέου μετρικοῦ συστήματος 796. — Νεῖα καταδυτικὴ συσκευή 796. — Ἡλικία τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης 796. — Ὁ χριστιανισμὸς ἐν Ἰαπωνίᾳ 796. — Ἐτσία ἀπολαβὴ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἀγγλίας 796. — Θέατρα πυρποληθέντα τῷ 1884, 812. — Διῶρυξ τοῦ Παναμά 828. — Παράδοξος διεθνὴς συνέντευξις 828. — Ὁ θαλάσσιος ἀήρ ἐν τῷ οἴκῳ 828. — Δέων τιθάσσος 828.

Σιδηροδρομοὶ Ἀμερικανικοὶ 554.
Σύριξ (Ἡ ὑποβρύχιος) τῆς Μάγλης 442.

Τ.

Ταξείδιον (Παιδικόν), διήγημα, 71.
Ταξείδιον (Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του), διήγημα, 417.
Τάφοι (Οἱ ἐν Τανάγρα ἀρχαῖοι), 421.
Τελετὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν 461.
Τραγούδια τῆς πατρίδος μου. (Ὁ καθρέπτης τ' Ἀγιαννίου), ποίημα, 427.

Υ.

Ὑγιεινῆς (Πινακίδες). Τὰ οἰκονομικαῶδη ποτὰ 437, 488, 498, 598, 615, 648, 680.
Ὑπολογιστὸς (Ὁ), διήγημα, 687.
Ὑπουργοὶ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως 523.

Φ.

«Φάουστ», (Ἐκ τοῦ) τοῦ Γκαίτε 807.
Φθινόπωρον, ποίημα, 746.
Φιλανθρωπία (Ἡ) ἐν Ἀθήναις. Τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Γεωργίου καὶ Αἰκατερίνης Χατζηκώστα 443, 434. — Τὸ θεραπευτήριον «Ὁ Εὐαγγελισμὸς» 774. — Τὸ Ἀμαλιεῖον Ὀρφανοτροφεῖον 525, 545, 562. — Τὰ ἐργαστήριον τῶν ἀπόρων γυναικῶν 621, 637.
Φυσιογνωμία (Ἡ) καὶ τὰ αἰσθήματά 849.

Χ.

Χαρτοπαίκτης (Ὁ), διήγημα, 822.
Χρυσάλλις 454.
Φωτογραφία (Ἡ), διήγημα.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ ΤΗΣ « ΕΣΤΙΑΣ »

Αἱ κυραὶ Ἐλίξα Σ. Σούτσου, Σοφία Σγλεῖμαν.
Χ. Ἄννης, Ν. Χ. Ἀποστολίδης, Π. Χ. Ἀποστολίδης, Γ. Βιζυηνός, Δ. Βικέλας, Ἄγγελος Βλάχος, Γ. Δροσίνης, Π. Θωμᾶ, Ν. Καμπᾶς, Ἄριστ. Π. Κουρτίδης, Σπ. Π. Λάμπρος, Ἄντ. Μηλιαράκης, Σπ. Μηλιαράκης, Μ. Μητσάκης, Σπ. Παγανέλης, Κ. Παλαμᾶς, Κωνστ. Παπαρηγόπουλος, Ἀχιλλεὺς Παράσχος, Γεώργιος Παράσχος, Ν. Γ. Πολίτης, Ἄριστομένης Προβελέγιος, Α. Ρ. Ραγκαβῆς, Ἐμμ. Ροῖδης, Α. Ν. Ρούκης, Κ. Σάβας, Σ. Κ. Σκελλαρόπουλος, Ι. Ἰσιδ. Σκυλίτσας, Ἐρν. Τσίλλερ, Γ. Κ. Τυπάλδος, Π. Γ. Φέρμπος, Ἰω. Φουστάνος, Θ. δι-Χελδραῖχ.

τοῦ παιδὸς καὶ ἐπήρκεσας εἰς τὴν εὐχὴν του. Εἶσαι βεβαίως ἢ προσφιλεστέρα θυγάτηρ τοῦ πλάστου, ἢ πιστοτέρα ἐν τῇ πραγματικότητι ἐμφανισίς του. Ἡ χάρις σου παρεμύθησε τὸ ὄρφανόν, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν ν' ἀναπληρώσει τι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν μητρικὴν στοργήν, βεβαίως σὺ ἠδύνασο καὶ τούτο νὰ κατορθώσης.

Τὸ ἴδρυμα ὅπερ πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ ἐξετασῶμεν, τῆς χάριτος ταύτης εἶνε προϊόν. Ἀνοίγον τὰς πύλας του εἰς τὰ ἐρημωθέντα ἀπὸ τῶν πατρικῶν καὶ μητρικῶν φροντίδων, παραλαμβάνει αὐτὰ μόλις εἰσερχόμενα εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, διαμορφοῖ τὸ ἦθος αὐτῶν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἀφοῦ τὰ θωρακίσῃ δι' ὕγιους ἀνατροφῆς καὶ τῆς συνθηθείας πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἀποδίδει ἀσφαλῆ εἰς τὴν κοινωνίαν τιμίους πολίτας καὶ τιμίους ἐργάτας. Ὁ μετὰ τὴν χολέραν τοῦ 1854 πλεονασμὸς ἐν Ἀθήναις τῶν πατρῶθεν καὶ μητρῶθεν ὀρφανῶν ὑπεγόρευσε εἰς ἐγκρίτους παρ' ἡμῖν ἄνδρας τὴν ἰδέαν, ὅτι ἀρίστη τοῦ χρήματος Χατζῆ Κώστα διαθέσις θὰ ἦτον ἢ δι' αὐτοῦ ἀνδρῶν ὀρφανοτροφείου, ὅφ' ἔνα στεγασθῶσι κατὰ πρῶτον τὰ πλάσματα ἅτινα ἀπωρῶσαν ἢ φοβερά νόσος. Ἡ σκέψις ἔτυχε παγκοίνου ἐπιδοκιμασίας· τὸ πλεῖστον τῶν 200,000 δραχμῶν διετέθη εἰς ἀγορὰν μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ ὅτε τὸ πρῶτον συμβούλιον ἀποβλέπον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγορᾶς οἰκίας τινὸς ὑποσδῆποτε καταλλήλου ἐν ἣ νὰ τοποθετηθῶσι τὰ ὄρφανὰ, ἀπετάθη εἰς τοὺς ἀδελφούς Βράνη, αἰτήσαν ν' ἀγοράσῃ τὸν περὶ τὸ Δίπυλον οἶκόν των, οἱ γενναῖοι ἀδελφοί, πληροφορηθέντες τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐπεδιώκετο ἡ ἀγορά, ἐδῆλωσαν, ὅτι δωροῦσι προθύμως τὸν οἶκον ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ὀρφανοτροφεῖον, καὶ ὑπ' ὄψει ἔχοντες ὅτι ἐπισκευαὶ τινες κρίνονται κατεπεύγουσαι ὅπως μεταρρυθμισθῇ προσφορώτερον πρὸς τὸν σκοπὸν τὸ οἶκον ἐδῆλωσαν ὅτι δωροῦνται καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα διὰ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ ἐπισκευήν. Οὕτω τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Χατζῆ Κώστα καὶ τῇ πρώτῃ τῶν Βρανῶν ἀρωγῇ συνέστη ἀρχικῶς τὸ ὀρφανοτροφεῖον ἐν τῇ δωρηθείσῃ καὶ ἐπισκευασθείσῃ παρὰ τὸ Δίπυλον οἰκίᾳ, ἣτις βραδύτερον ἀνακαινιζομένη καὶ εὐνομημένη ἀναλόγως τῶν προϋποσῶν ἀναγκῶν τοῦ καταστήματος καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων, μεταβλήθη εἰς τὸ περικαλλῆς μέγαρον τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς τὸ γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Ὁρφανοτροφεῖον Γεωργίου καὶ Αἰκατερίνης Χατζῆ Κώστα ».

Καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἰδέας ἀπλῶς συστάσεως ὀρφανοτροφείου, καὶ ἐκ τῶν μεθυστέρων λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων κρίνοντες, πρέπει πρὸ πάσης ἄλλης συναφούς λεπτομερείας νὰ τιμῶμεν ἐκ προκαταβολῆς τὴν μνήμην τῶν ἰδρυσάντων

τὸ ἄσυλον καὶ τῶν χειραγωγησάντων οὕτω συνεισφέροντες τὰς ἀπαρχὰς τῶν βοηθειῶν του. — Κοιμῶνται ἅπαντες ὑπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ ζῶσι διὰ τῶν ἔργων των καὶ θὰ ζήσωσι τιμηθέντες καὶ εἰς τὸ μέλλον. Νὰ τοὺς ὀνομάσωμεν εἶνε μάταιον, διότι οὐδεὶς ἴσως τοὺς ἀγνοεῖ. Παρέσχον περιφανῆ πρὸς τὴν κοινωνίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπεδείχθησαν ἀπόστολοι θείας παραμυθίας θεμελιώσαντες κρησφύγετον ὑπ' ὃ ἀνεύρεν ὁ ὄρφανὸς οικογενειακὸν τι θαλπὸς καὶ ἐν ᾧ κατέμαθεν ὅτι δὲν εἶνε λόγος κενὸς ἢ γλυκεῖα τοῦ Χριστοῦ ἐπαγγελία περὶ τῆς προνοίας τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐὰν δεξιούμεθα μετὰ συγκινήσεως καὶ θαυμάζομεν γενναῖον ἄνδρα, ὅστις κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν κινδυνεύοντος βρέφους, τί πρέπει νὰ πράξωμεν δι' ἐκείνους οἵτινες μυρίας σώζουσι ζωάς, καὶ ἀφοῦ τὰς λυτροῦσιν ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς δυστυχίας, καὶ πιθανῶς τοῦ ἐγκλήματος, τὰς ἀποδίδουσιν ἐν ἠθικῇ ἀκμῇ εἰς τὴν διψῶσαν κοινωνίαν; Τὸ τοιοῦτον ἔργον τῆς σκοπίμου ἀγαθοποιίας δὲν εἶνε παντελῶς ἐφήμερον. Ἔσεται διαρκές, καὶ αἰετοπε οἰκοδομητικόν, ἐφάμιλλον ἐν τῇ διαρκείᾳ αὐτοῦ πρὸς τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣτις ὀφείλεται εἰς τοὺς ἰδρυτὰς καὶ ἀρωγούς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ναῶν τῆς φιλανθρωπίας, ἐν οἷς οὐχ ἴσσαν τῶν ἱερῶν λατρεύεται ὁ Θεός, ὁ βᾶσιν τῆς διδασκαλίας καὶ γνώρισμα τῶν ἑαυτοῦ ὀπαδῶν θέμενος τὴν ἀγάπην μετὰ τῆς πρὸς τοὺς πασχόντας συμπαθείας καὶ ἀρωγῆς.

Τὸ ὀρφανοτροφεῖον Χατζῆ Κώστα οἰκοδομηθέν ἐν συνδυασμῷ τοῦ μεγαλοπρεποῦς πρὸς τὸ ἀπλοῦν ἀπέβη τὸ ἐπιβλητικώτερον τῶν καθαρῶς εὐεργετικῶν καταστημάτων ἅτινα κέκτηνται αἱ Ἀθῆναι. Ἐχει παχέα καὶ συμμετρα τὰ τεῖχη, εἶνε διώροφον καθ' ἀπάσας τὰς πλευράς, ἐξαιρέσει τῆς ἀνατολικῆς τριωροφου κατὰ τὸ ἡμισυ, ἀποτελεῖ δὲ εὐρύτατον καὶ μεμονωμένον τετραγώνον μετὰ κήπου καὶ αὐλῆς. Μαρμαρίναι ἐνεπίγραφοι πλάκες ἐγεγυρόμεναι κατὰ τὴν εἴσοδον μνημονεύουσι τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, οἵτινες διὰ γενναίας πράξεως ἠδούκησαν νὰ συνδέσωσι τὸ ὄνομα των μετὰ τῆς τύχης καὶ τῆς περιουσίας τοῦ καταστήματος. Συμπτῶσις εὐτυχῆς, ἣς ἀκμαίαν θὰ τηρήσω αἰετοπε τὴν ἀνάμνησιν, ὤθησε μέχρι κατανύξεως βαθείας τὴν συγκίνησιν ἣτις με κατέειχεν εἰσερχόμενον τὸ πρῶτον εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ὀρφανοτροφείου. Ἦτο ἡ δεκάτη πρωτῆ ὥρα ἢ περικλειστος τετραγώνος ἐσωτερικῆ αὐλῆ ἦτο κενὴ ἀπολύτως πανταχοῦ ἐπικρατεῖ σιωπὴ βαθυτάτη. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐντὸς τοῦ καταστήματος δὲν οἰκοῦσιν ἀνθρώπινα ὄντα καὶ παῖδες ἰδίως. Αἴφνης σοβαρὰ ἀνακρούσματα μουσικῆς εὐσεβοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς ἤχουσιν ἐγγύτατα ἐμοῦ, συμπαιθέσταται φωναὶ ἀρμύζονται πρὸς τοὺς μουσικούς τόνους, καὶ μετ' ὀλίγον ἀρμονία κατανοητικῆς ὀργάνων καὶ φωνητι-

κῆς μουσικῆς χύνονται ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ καταστήματος ὅφ' ἄς ἔβαινον ἐκπληκτος. Τί συνέβαινε; Παρατήρησα περὶ ἐμαυτὸν καὶ εἶδον ὅτι δὲν εἶχον ἀπατηθῆ. Ἦμην πράγματι εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον. Εἶχον διέλθει τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ κείμενον Ὀδεῖον, προφανῶς δὲ δὲν εἶχον ἀπατηθῆ εἰς τὴν δευθυσίν. Ἡ ἀρμονία ἐχώρει crescendo, οἱ τόνοι ἀπέβαινον εὐκρινέστεροι, ἡ δὲ ἀκρίβεια τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἄσματος καὶ τοῦ μέλους ἦτον ἐκπληκτικῆ. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ ἀρμονία προσελάμβανε περιπαθεστέραν ἐκφρασιν φωναὶ « Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ », ἰσχυραὶ τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐκπνεύουσαι χαλαρῶς καὶ ἐμμελῶς μετὰ μικρὸν, συνεχέοντο μετὰ τῶν ἀπταιστων ἤχων τῆς μουσικῆς. Ἐγνώρισα ὅτι τὸ ψαλλόμενον ἄσμα ἦτο ἡ προσευχὴ ἢ ἀπευθύνουσιν ἐν τῷ μελοδράματι « Lombardi » οἱ σταυροφόροι, καταυλιζόμενοι πρὸ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐγγύς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωσαφάτ. Κατελήφθη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ ἱλιγγος, καὶ ὅτε τέλος ἐχώρησα πρὸς τὴν θύραν ἀφ' ἧς ἔχυντο τὸ κύμα ἐκείνου τῆς ἀρμονίας, αἱ φωναὶ « Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ », ἀρθείσαι ἀφ' ἑαυτῶν εἰς τὴν διαπασῶν καὶ ταπεινωθείσαι ἀκαριαίως μοι παρέστησαν καταυγαζομένην διὰ θείας τινὸς αἴγλης τὴν ἀγίαν πόλιν, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας ἀντήχει μυστηριωδῶς καὶ ἐναρμονίως εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ τὴν αὐλὴν τοῦ καταστήματος.

Δὲν θέλω ποτὲ λησμονῆσαι τὴν εἰκόνα ἣτις ἐξετυλίχθη πρὸ ἐμοῦ. Τὰ ὄρφανὰ ἦσαν ἠθροισμένα παρὰ τὸν μυθὸν τῆς μεγάλης αἰθούσης τῆς χρησιμεύουσας ἀντὶ σχολῆς. Τὰ πρεσβύτερα ἴσταντο πρὸ ἀναλογίων κρατοῦντα τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἅτινα ἔλαχον αὐτοῖς· τὰ μικρότερα ἀτενίζοντα πρὸς ὑπερμεγέθη πίνακα ἀφ' οὗ ἦτον ἀνηρτημένον πελώριον μουσικὸν διάγραμμα, ἔψαλλον ἐμμελῶς συνοδεύοντα τοὺς μουσικούς. Ἡ ὅλη σκηνὴ εἶχε τι τὸ συγκινητικόν. Τὰ ὄρφανὰ ἦσαν βεθυθισμένα εἰς τὴν εὐγενῆ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ἄσματος ἀσχολίαν· ὑπερβην ἐφαίνετο ὁ Ἐσταυρωμένος, κάτωθι δὲ ἡ εἰκὼν τοῦ Χατζῆ Κώστα περιέβαλε διὰ βλέμματος προστάτευτικῶν τὰ ἀσθενῆ ταῦτα συντριμμάτα, πρὸς ἃ ὁ ἀνὴρ ἐχάρισε στοργήν, στέγην, τὴν ἐλπίδα, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἀνεμνήσθη τὸ πελεκᾶνος σχίζοντος τὰ πλευρά του ὅπως ζωογονήσῃ τὰ λιποθυμοῦντα τέκνα του. . . .

Θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω περὶ τῆς μουσικῆς, καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἰσῆχθη εἰς τὸ κατάστημα. Πρὸ τούτου ἄς διατρέξωμεν ἐν τάχει τὸ κτίριον. Εἶπον ὅτι εἶνε εὐρὺ τετραγώνον. Τὰ ἰσόγεια χρησιμεύουσιν ὡς ἐργαστήρια, σχολεῖον καὶ ἀποθήκη. Οἱ μέσοι ὄροφοι εἶνε κοιτῶνες καὶ διευθυντήριον, ὁ δὲ περιωρισμένος τρίτος, ὁ ἐπὶ τῆς κυρίας προσόψεως, εἶνε νοσοκομεῖον. Οὐδεμία κραυγὴ προσβάλλει ὑποσδῆποτε τὸ οὖς τοῦ ἐπι-

σιέπτου, τὰ πάντα ἐκτυλίσσονται ἐν σιωπηλῇ πειθαρχίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀγαθότητι αὐτόχρομα πατρικῆ. Μόνον μετὰ τὸ πρόγευμα, τελομένου τοῦ ἀναποφεύκτου διαλείμματος, ἀκούονται εὐθυμοὶ τινες φωναὶ σκιρτῶντων παιδιῶν, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν οἱ ἤχοι τοῦ κώδωνος σημαίνοντος τὴν εἰς τὰ ἐργαστήρια εἴσοδον, περατοῦσι τὸν μικρὸν θόρυβον. Ὁ ἀριστος τοῦ καταστήματος διευθυντῆς κ. Γραφειάδης ἔσχε τὴν καλωσύνην καὶ τὴν εὐγένειαν νὰ καταστῇ αὐτὸς προσωπικῶς ὁ ξεναγὸς μου ἐν τῇ περικλύστῃ ἐκείνῃ συνοικίᾳ ἢ τὸσφ εὐδοκίμως καὶ τὸσφ προσφόρως προϊστάται ἀπὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον. Ἐπεσκέφθημεν κατὰ πρῶτον τὰ ἐργαστήρια, τέσσαρα ἤδη τὸν ἀριθμὸν. Τέχνη εἰσαγάσει ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ εὐθὺς ἐν τῇ συστάσει αὐτοῦ ἣσαν ἡ βραβυτέρου καὶ ἡ ὑποθηματοποιία. Βραδύτερον εἰσῆχθη ἡ λεπτοουργικῆ, καὶ εἰ βραδύτερον ἡ σιδηρουργικῆ. Τὰ ἐργαστήρια εἰσὶν εὐρύτατα καὶ ἀφθόνως ἀεριζόμενα αἰθουσαι σανιδόστρωτοι, ἐκτὸς τοῦ σιδηρουργείου, καθαρῶτατα καὶ με ἀφθονον φῶς. Ἀμα τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν ἐν ἐκάστῃ αἰθούσῃ τὰ ὄρφανὰ — οἱ ἐργάται ἤδη — ἠγειρόντο σεμνῶς ἐχαιρέτων φέροντες τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἐκαθέζοντο πάλιν μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ εὐγένειας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ ἀφωσιωθέντων κυμαίνεται μέχρι τῶν 50, ἡ δὲ ἡλικία ἄχρι τοῦ 15^{ου} ἔτους. Ἡ προσωπικὴ κλίσις, ἀλλὰ κυρίως ἡ σωματικὴ διάπλασις ἐκάστου, ἀποφασίζει περὶ τῆς κατατάξεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπάγγελμα. Ἐννοεῖται ὅτι οὔτε οἱ ἀριθμοὶ οὔτοι, οὔτε αἱ διατάξεις εἰσὶν ἀπόλυτοι· ὅπως ἐν παντὶ ὑπαρχουσι καὶ ἐνταῦθα ἐξαιρέσεις τινές· κρατοῦντες ὅμως κανόνες εἰσὶν οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες.

Τὰ ὄρφανὰ βράπτουσι διὰ τῆς χειρὸς καὶ τῆς μηχανῆς, σχίζουσι διὰ τοῦ πρίνου τὰς σανίδας, στίλβουσι δι' ἐπιχρισμάτων τοὺς φλοιούς τῶν πολυτίμων ξύλων, κατασκευάζουσιν ὑποδήματα, καὶ μεταβάλλουσι διὰ τῆς ἐργασίας τὸν σίδηρον εἰς ὄργανα καὶ εἶδη χρήσιμα ἐν τῷ βίῳ. Πλήρης ἐσμὸς μελισσῶν παραγωγὸς καὶ ἐργατικώτατος. Ἐκάστου ἐργαστηρίου προϊστάται εἰδήμων τεχνίτης ὡς διευθυντῆς, μισθούμενος πρῶτον, μισθῶν ὅμως ἤδη τὸ ἐργαστήριον τοῦ καταστήματος. Οἱ εἰς τὴν βραβυτικὴν ἐπιδοθέντες κόπτουσι καὶ βράπτουσι τὰ ἐνδύματα ἅπαντα τῶν συναδέλφων τῶν ὀρφανῶν καὶ τὰ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ, ὁμοίχροα πάντα καὶ ὁμοίμορφα, ἐξ ἐγγυρίου ὑφάσματος τὸ θέρος, ἐξ ἐρέας γαλλικῆς τὸν χειμῶνα. Οἱ ὑποθηματοποιοὶ κατασκευάζουσι τὰ ὑποδήματα τῶν τοῦ καταστήματος ἀναποδιδόντες τὰς παρασχεθείσας ὑπηρεσίας τῶν βραβυτικῶν, οἱ λεπτοουργοὶ διορθοῦσι καὶ ἐπισκευάζουσι τὰς βλάβας τοῦ καταστήματος, οἱ σιδηρουργοὶ ἐπίσης. Τῆς ὁμοιοῦσας τὸ πνεῦμα καὶ τῆς ἀγάπης οὐδέποτε καταλείπει τὸν φιλόξενον

οίκον ὑφ' ὃν ἔστεγάσθησαν οἱ ὄρφανοί. Ἐβλεπον καὶ ἐθαύμαζον τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν κλίσιν τῶν μικρῶν ἐργατῶν. Πάντες ἦσαν προσεκτικώτατοι, νοημονέστατοι δὲ καὶ εὐμαθεῖς, ὑπὸ τὴν ἐπιθεσίαν ὅτι παχέως ἠθελον ἐξέλθει τῶν τάξεων τῶν ἀρχαρίων, ὅπως περιβληθῶσι τοῦ ἀληθοῦς ἐργατοῦ τοῦ ἐντὸς περιζώμα. Ἐνίοτε ὁ ἦχος τῆς βαπτιστικῆς μηχανῆς συγκαταμίχνηται μετὰ τοῦ τρίζοντος ἤχου τοῦ πρίονος, ἐν ᾧ ἀπωτέρω στένει ὁ ἀκμῶν βαλλόμενος ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ τῆς σφύρας. Οἱ μικροὶ Ἡραῖστοι φαίνονται ἰδρωτῶσι περιερεθμένοι ἀλλ' ἄρτιοι· λείανουσι τὸ μέταλλον, καὶ κατεργάζονται τοὺς σιδηροὺς ὄγκους μετὰ τέχνης καὶ ἰσχύος ὑπερέτας τῶν δυνάμεων τῶν Αἰβιωτικῶν τέχνων, αἱ ἄρισται καὶ χρησιμώταται, ἀντιπροσωπεύονται εὐρύτατα καὶ εὐστόχως, ὑπεράνω δὲ τοῦ συγκεχυμένου θορύβου ὃν ἀποτελεῖ ἡ ἐνωσις τῶν ἐργαλείων τεσσάρων διαφόρων τεχνῶν πλανᾶται ἐφερευτικόν τὸ πνεῦμα τῆς ἐργασίας Ἀθηνᾶς, τῆς θεᾶς τῆς σοφίας, τῆς χρησιμότητος, τῆς ἐργασίας.

Εἰς τὰ ἐργοστάσια οἱ παῖδες εἰσέρχονται τὴν 2^{αν} ὥραν μ.μ. παραμένουσι δὲ ἐργαζόμενοι διαρκῶς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον ποῦ καὶ πῶς καταναλίσκουσι τὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἄχρι τοῦ προγευματοῦ χρόνον. Ὀλίγα εἶδον θεάματα συγκινούντα οὕτω βαθέως τὴν ψυχὴν ὅσον τὸ θέαμα τῶν ὀρφανῶν ἐκείνων παιδιῶν, ἅτινα, συλλεγέντα ἀπὸ τῶν ὀδῶν τὴν προτεραίαν ἰσὺς τῆς ἀπωλείας τῶν, ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν ἀγρυπνὸν τῆς ἀρετῆς φύλακα. Ἐνίοτε ἠσθανόμην τὸ μεῖδιμα διαστέλλον ἀκουσίως τὰ χεῖλη μου ἐβλεπον μικρὸν παιδά μοχθούντα νὰ περάσῃ τὴν κλωστήν καὶ ἀδυνατοῦντα. Ἐβόμφαζεν ὁ μικρὸς ἀστεῖως, κατεγίνετο μετ' ἐμβριθείας εἰς τὸ σοβαρὸν ἔργον, ἔφερον ἀδημονῶν τὴν βελόνην ἐγγύτερον πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ὅτε ἡ ἐπιτυχία ἐστέφε τοὺς κόπους του ἐστρεφε πρὸς ἐμὲ βλέμμα θριαμβευτικὸν νὰ ἴδῃ ἐὰν παρετήρησα τὴν νίκην ἢ νὰ κατήγαγεν. Ἄλλοτε, πάλιν ἕτερος μικρὸς εἰλείπει τὴν σάνδα ἐντὸς τοῦ λεπτοῦργείου, θέλων δὲ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ζύλου χωρεῖ ἰσοπαχῶς λειανομένη, ἐλάμβανε πόρρωθεν θέσιν ἑταστικὴν καὶ διὰ μικρᾶς τῆς κεφαλῆς κλίσεως καὶ ἀστοχίας τῶν βλεφάρων κατεμέτρα οἰσινεῖ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἐργασίας του. Τὸ κυρίως ὅμως συγκινῶν εἶνε ἡ θεὰ τῶν σιδηρουργῶν, πλήρως ἀσβόλης, ἀσθμαίνοντες, κάθυγροι, κατεμάνθανον ἐκ προκαταβολῆς αὐτοὶ πρωτιστικῶς ὅτι ἐν ἰδρωτῶσι τοῦ προσώπου κερδίζεται σήμερον ὁ ἄρτος τῆς τιμῆς. Καίτοι ἀναστρεφόμενοι διαρκῶς πρὸς τὸ πῦρ μοὶ ἐφάνησαν οἱ ψυχρότεροι τῶν ἐργασίας καὶ ὀρφανεῖα συναδέλφων τῶν.

Ἀσκούμενοι συντόνως εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ὑπὸ ἐνδελεχῆ καὶ νοήμονα ἐπιτήρησιν, ἀποβαί-

νουσιν οἱ νεαροὶ ἐργάται εἰδημονέστατοι τῆς τέχνης, ἱκανοὶ οὐ μόνον νὰ ζήσωσιν ἐν ἐπαρκείᾳ, ἀλλὰ καὶ νὰ θησαυρίσωσι διὰ τῆς οἰκονομίας. Ὅταν ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν οὐδὲν πλέον ἔχει νὰ διδασθῇ ὁ νέος, ὅταν ἡ ἡλικία αὐτοῦ, ἡ ἀνατροφή του, ἡ κτηθεῖσα πνευματικὴ περιουσία καὶ ἡ τέχνη του κατέστησαν αὐτὸν ἀσφαλῆ ναυσιπόρον ἐν ταῖς βιωτικαῖς τρικυμίαις, ἀνοίγονται αἱ θύραι τοῦ καταστήματος καὶ ὁ νεαρὸς ἐργάτης, πλήρως ζήσεως καὶ χρηστότητος, ὁρμᾷ εἰς τὸν κόσμον. Πρὶν ἢ καταλείπῃ τὸ βῆθρον ἐκεῖνο πρὸς ὃ συνδέθη διὰ τριούτων ἀγίων καὶ εὐγενῶν μόνων ἀγαπησῶν, πρὶν ἢ δεξιωθῇ συναδέλφους μεθ' ὧν μακρὰ ἐργασίας καὶ κοινοπραξίας διήλθεν ἔτη, πρὶν ἢ ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ διευθυντοῦ καὶ κλίνῃ εὐσεβάστως πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ ἀνδρὸς ὅτι περιεβαλε τὴν ὀρφανεῖάν του, λαμβάνει μικρόν τι χρηματικὸν ἐφόδιον ὡς τὸ ἀναπόφευκτὸν ἔμμα τῆς ὀλιγόδοξ ἢ ἀνάγκης εἰς τὸν κόσμον. Τὸ προϊόν τοῦ μισθώματος τῶν ἐργαστηρίων καὶ μικρὰ τινα περισσεύματα ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ὀρφανῶν, παρέχουσι τοὺς πρώτους πόρους ἀπ' ὧν ἀντλεῖ τὸ γλιίσχρον ἐφόδιόν του ὁ ἀπερχόμενος ἐργάτης. Ἐξερχόμενος εἰς τὴν κοινωνίαν τίμιος, ἐργατικὸς, κροτέρικος, σεμνὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν ψυχὴν, μετὰ στοιχειώδεις γραμματικὰς γνώσεις, εἶνε περιζήτητος οὐ μόνον ὡς ἐργάτης ἀλλὰ καὶ ὡς ἑταῖρος. Ἡ πρόνοια τοῦ συμβουλίου, ἡ συμπάθεια τῶν ἀρωγῶν πάντος γενναίου ἔργου, ἀλλὰ πρωτιστικῶς ἡ ἀτομικὴ ἱκανότης προμηθεύει ἀσφαλῆ εἰς τὸν ἀπόφοιτον ἐργασίαν, δι' ἧς ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας του, ὡς ἄτομον ἀνεξάρτητον ἤδη καὶ αὐτόθουλον. Τότε ἀναβλύζουσι πηγὰὶ ποικίλης χαρᾶς, τῶς ἀγνωστοῦ διὰ τὸν ὀρφανὸν ἐργάτην. Εἶνε ἐλεύθερος, κύριος τῶν πράξεών του, ζῆ διὰ τοῦ κόπου του, καὶ ἔχει ἀναφαίρετα ἐφόδια τὰ χρηστὰ μνημήματα καὶ τὰ παραδείγματα ἅτινα ἠντήλησεν ἐν τῷ σχολείῳ. Συνάπτει ἐν τῇ κοινωνίᾳ δεσμοὺς ἱεροῦς, γίνεται πατήρ καὶ γένεταί τῆς οἰκαγενειακῆς εὐδαιμονίας ἧς ἐθεωρεῖτο ἀπόκληρος καὶ ἰστερημένος.

Ἐπειὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας, ἀφ' ἧς ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας του, ὡς ἄτομον ἀνεξάρτητον ἤδη καὶ αὐτόθουλον. Τότε ἀναβλύζουσι πηγὰὶ ποικίλης χαρᾶς, τῶς ἀγνωστοῦ διὰ τὸν ὀρφανὸν ἐργάτην. Εἶνε ἐλεύθερος, κύριος τῶν πράξεών του, ζῆ διὰ τοῦ κόπου του, καὶ ἔχει ἀναφαίρετα ἐφόδια τὰ χρηστὰ μνημήματα καὶ τὰ παραδείγματα ἅτινα ἠντήλησεν ἐν τῷ σχολείῳ. Συνάπτει ἐν τῇ κοινωνίᾳ δεσμοὺς ἱεροῦς, γίνεται πατήρ καὶ γένεταί τῆς οἰκαγενειακῆς εὐδαιμονίας ἧς ἐθεωρεῖτο ἀπόκληρος καὶ ἰστερημένος.

Πολλὰς τὰ ρητὰ μεγάλων ἀνδρῶν δεῖκνυσι τὸν χαρακτήρα τῶν. Ὁ Βάλτερ Σκῶτ συνειθίζε νὰ λέγῃ «μὴ μένε ποτὲ ἄεργος.» Ὁ ἱστορικός Ροβερτὼν ἀπὸ τοῦ 15 ἔτους τῆς ἡλικίας ἠσπάσθη τὸ λόγιον «Ἡ ζωὴ ἄνευ γραμμάτων εἶνε θάνατος.» Ὁ Βολταίρος εἶχεν ὡς ἀξίωμα «Ἐργασία διαρκῆς» τὸ ἀγαπητὸν δ' ἀξίωμα τοῦ φυσιολόγου Λασπεδέ ἦτο, οἷον καὶ τὸ τοῦ Πλινίου: «Τὸ ζῆν σημαίνει ἐργηγορεῖν.»

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

(Συνέχεια καὶ τέλος τοῦ προηγ. φύλλον).

Μετὰ πολλὴν ὄρην σιωπῆς, καθ' ἣν ἠσθανόμην τὸν παπποῦν θριαμβεύοντα ἐπὶ τῆς ἀπειρίας μου, ὤψασα ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς αὐτόν:

— Πολλὰ ταξείδια θὰ ἔκαμες εἰς τὴν ζωὴ σου! τῷ εἶπον. Καὶ ἐπρόφερα τὰς λέξεις μετὰ θουρασμοῦ, πολλῆς μετέχοντος τῆς κλακείας.

— Ὁ παπποῦς ἐξαφάνισθη. Προφανῶς ἡ ἐρώτησις τῷ ἤλθεν ἀπροσδόκητος. Ἐπὶ τινος στιγμᾶς μὲ ἠτένισεν ὡς ἄνθρωπος σιγῆλὰ διαμαρτυρούμενος κατὰ τινος συκοφαντίας. Εἶτα, — Ἐγώ; εἶπεν, Ἐγὼ ταξείδια; Ἡ γιὰγιά σου, ἡ Χατζίδενα!

Ἐν τῇ προφορᾷ τῶν λέξεων τούτων ὑπένοιστο ὀλόκληρος ἱστορία. Ἐπειδὴ ἄμως ἐγὼ δὲν ἔδειξα ὅτι ἐκατάλαβα τὴν σημασίαν αὐτῆς, ὁ παπποῦς προσέθηκε τὴν ἱστορίαν χαμηλῆ τῇ φωνῇ:

Μιὰ φορὰ — τότε δὲν ἦτον ἀκόμη Χατζίδενα — Ψυχὴ μου, τῆς λέγω, ἐτάχθηκα νὰ πάγω στὴν Σαρακηνού, στὸ πανηγύρι.

— Νὰ πᾶς βέβαια, νὰ πᾶς, λέγ' αὐτῇ. Ἐ; Τί σε θέλω δωπέρα; Τί σε θέλω! νὰ κάθῃσαι νὰ με φυλάγῃς; — Καὶ χαμηλώσας ἐτιμᾶλλον τὴν φωνήν — «Ὁ τέτοιος καὶ τέτοιος καὶ τέτοιος» προσέθηκεν ὁ γέρων ἐκφραστικῶς. — Πολὺ καλά, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα. Σοῦ κάμνω, ψυχὴ μου, ὄλαις ταῖς ἐτοιμασίαις. Σουρίζουμαι, σπολιζουμαι, σελώνω τ' ἄλογο, βάλλω τὸ σταυρὸ μου νὰ καθαλικέψω — Νὰ σου τὴν, καὶ παρουσιάζεται. — Καὶ χαμηλώσας τὴν φωνὴν οὕτως ὥστε μόλις ν' ἀκούεται ὁ παπποῦς,

— Μωρέ, ποῦ νὰ πάθῃς, ποῦ νὰ δεῖξῃς, ποῦ θὰ πᾶς; — Εἶπε, μιμνόμενος τῆς γιὰγιάς τὰ σχήματα. — Ἐ; ποῦ θὰ πᾶς;

— Στὴν Παναγία, ψυχὴ μου, στὴν Σαρακηνού.

— Μωρέ θ' ἀφήσῃς τὴν ἀγελάδα νὰ πᾶς στὴν Παναγία; Μωρέ, τέτοιοι, καὶ τέτοιοι καὶ τέτοιοι, τὸ πανηγύρι τὸ συλλογέσαι, καὶ τὴν ἀγελάδα, τὴν ἰκαστρωμένη τὴν ἀγελάδα, δὲν τὴν συλλογέσαι; Ποῦ εἶνε στὴν ἑβδομαδά της, δὲν τὴν συλλογέσαι;

Τώρα, θέλω νὰ τῆς συντύχω, εἶπεν ὁ παπποῦς ἀναλαβὼν τὴν στάσιν του, μὰ ποῦ δὲν σ' ἀφήνει νᾶθῃς στὴν ἀράδα. Σὰν εἶδα ποῦ δὲν τὰ βγάζω στὸ κεφάλι:

— Καλὸ, ψυχὴ μου, τῆς λέγω, Ἐγώ — Ἐβασκίσια.

— Ἄμ' ὁ κόσμος; ὁ κόσμος τί θὰ πῇ! Ποῦ ἔκαμες ἐτοιμασίας καὶ ἀγόρασες τὰ κέρια καὶ τὸ λάδι καὶ τὸ θυμιάμα! Καὶ τ' ἄλογο; τ' ἄλογο τί θὰ πῇ ποῦ τὸ καθίθωσας καὶ τὸ σέλωσας; Ἐ; ἄλογο θέλει δρόμο! Εἶπεν ὁ παπποῦς κλείσας πρὸς ἐμὲ ἐκφραστικῶς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ περιμένων νὰ τὸν ἐνόησω. Καὶ περιμένων εἰς μάστιγ.

Δὲν καταλαμβάνεις; — ἀνεφώνησεν ἐπὶ τέλους, — ὁ καυγᾶς ἦταν γιὰ τὸ πᾶπλωμα! Τὴν ἐσήκωσα, ψυχὴ μου, τὴν ἐκάθισα 'πάνω στ' ἄλογο, καὶ τὴν ἐστείλα στὸ πανηγύρι μετὰ τὸν ἀδελφόν της.

— Κ' ἐσὺ, παπποῦ;

— Ἐγώ, ψυχὴ μου, ἐφύλαγα μετ' στὸν σταῦλο νὰ γενήσῃ ἡ ἀγελάδα. Καὶ ἄφησε σὺ ποῦ δὲ ἐγένησε, τὸ γδάριμα, προσέθηκεν ἔπειτα, ὡσάν νὰ ἔπταιε τὸ ζῶον διὰ τὴν ἀποτυχίαν, μόνον μοὺ ἐσήκωσε τ' ὄγοθρι, ἀπὸ τὰ ταξείδια, καὶ ὅσαις φοραῖς ἐκίνησ' ἀπὸ τότε γιὰ ταξίδι, ψυχὴ μου, βρέθηκεν ἐμπόδιο μετὰ στὸν δρόμο μου!

— Πῶς, παπποῦ;

— Αἱ εἰπενέκεῖνος, ἀμυχανῶν, πῶς νὰ συνδύσῃ τὰ θηοπερικὰ τοῦ αὐτήματα μετὰ τὸν καθυστερήσαντα τοκετόν τῆς ἀγελάδος. Αὐτὸ κ' ἐγὼ δὲν τὸ ξέρω. Μὰ, σὰν εἶνε μέσα ναικατωμένη ἡ γιὰγιά σου, ἡ Χατζίδενα, πᾶνε σὺ πλεὶά ναύρης λογαριασμὸ! Πῶς σοῦ τὸ κατάρρευε, ψυχὴ μου, πῶς σοῦ τὸ μάστάρει; — εἶνε νὰ χάσῃς τὸν νοῦ σου! Ὅσαις φοραῖς ἐτοιμασθηκα νὰ ταξιδεύω — Πῶς' ἐγενούσσε κἀνά πρᾶμμα, πότε ζεπετούσε τὸ μελίσι, πότε ἄρρωστούσε κανένας, πότε ἤρχονταν μουςαφιρῆς — Ἐπεί σοῦ τὰ εἶχε παραγγελμένα, ψυχὴ μου, ἴσα ἴσα τὴν ὥρα ποῦ ἔκαμνα τὸν σταυρὸ μου νὰ καθαλικέψω!

Τόσα χρόνια πανδρεμμένος, ἐγὼ ἔκαμνα ταῖς ἐτοιμασίαις καὶ ἐκείνη πηγαίνε στὸ ταξίδι! Ἐτσι στὸ Παιδεστό' ἔτσι στὴν Σουλθβρία' ἔτσι στὴν Μήδεια' ἔτσι παντοῦ. Ἐνα ταξίδι, ψυχὴ μου, αὐτὸ τὸ μελετοῦσα στὰ κρυφὰ, τὸ φύλαγα γιὰ λόγου μου. Καίρους καὶ χρόνους ἐμάζωσα τὰ μάδια καὶ τὰ ἐκρύβα ὅπου κ' ὅπως ἐμποροῦσα. Σὰν ἐμάζωξα πενήντα χιλιάδες γρόσια, τὸ βάλλω μιὰ μέρα στὸ κέφι, καὶ φωνάζω τὴν γιὰγιά σου — Ὅταν τὸ εἶχα στὸ κέφι δὲν τὴν ἐγιώρταζα πολὺ πολὺ — Τῆς λέγω λοιπόν, ψυχὴ μου, ἔτσι θὰ μ' ἀπόσασι. — Χρυσὴ! Ἐβάλλθηκα νὰ πάγω σὲ ταξίδι, κῦτταξε μὴν εἶνε κανένα πρᾶμμα ἐτοιμῶγεννο, ἢ ἄρρωστο, ἢ χρειαζόμενον, καὶ κῦτταξε μὴν ἐβῆ κανένας μουςαφιρῆς στὸ σπίτι γιὰτί, διῆς, τοῦ σπᾶζω τὰ πόδια του! Καὶ ὁ παπποῦς ἔκαμνε ὡς ἐὰν ἐθαύμαζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ πῶς τὰ ἐκατάφερον. Σὲ ἤθελα, εἶπεν εἶτα πρὸς ἐμὲ, νὰ τὴν διῆς πῶς τὰ ἐχρειασθηκε! Τσιμουδιά δὲν ἐβγαλε! Κ' ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα. Σπέλω, ψυχὴ μου, στὸν πνευματικὸ κ' ἔρχεται κ' ἐξομολογούμεν φωνάζω τὴν γιὰγιά σου μπροστά σου καὶ τῆς γράφω ὄλον τὸν βίον ἐπάνω της. Φωνάζω τοὺς χωριανούς καὶ παίρνω συγχώρεσι ἀπὸ τὸν καθένα, γιὰτί διῆς, ψυχὴ μου, τὸ ταξίδι εἶνε τὸ μακρύτερον ταξίδι τοῦ κόσμου, κ' ἐμεῖς ἔχομε ζωὴν καὶ θάνατον!

Τὴν ἄλλην τὴν ἡμέρα τραβῶ τὸ ἄλογο καὶ κάμνω τὸν σταυρὸ μου νὰ καθαλικέψω. Ἡ γιὰγιά

σου — τότε δὲν ἦτον ἀκόμη Χατζίδενα — ἐσκυφεν ἀπὸ τὴν θύρα νὰ μὲ διῆ: ἐγὼ τὸ εἶχα τσατισμένο κύτταζε! Μὰ νὰ μ' ἐβγαζε τίποτε στὴν μέση, τῶπαιρνε νὴ εὐχή! Ἡ γιαγιά σου τὸ ἤξευρε δὲν εἶπε λόγο. Κ' ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα. Σὰν ἔκαμα τὸν σταυρὸ μου νὰ καθαλικίψω,

— Ἐλα, Χρυσῆ, τῆς εἶπα, ἔχουμε ζωὴ καὶ θάνατο, συχώρα με καὶ Θεὸς χωρέσει σε! Ἐκεῖ, ψυχὴ μου, τὴν παίρνουν τὰ κλάματα, εἶπεν ὁ παπποὺς τεταραγμένος, ὡς ἐὰν συνέβαινε τὸ πρᾶγμα ταύτην τὴν στιγμήν ἐνώπιόν του. Καὶ προσπαθῶν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ νὰ παραστήσῃ τὴν μεγάλην τῆς συζύγου του θλίψιν:

Ἄχ! ποῦ νὰ μὴν ἔσωνα! ποῦ νὰ μὴν ἔδειχνα! — Εἶπε ὁ παπποὺς μιζοκλαίων. — Ἡ ἀτυχῆ, ἡ κακόμοιρη, ἡ ἀρίστη! ποῦ θὰ χάσω τὸ ταίρι μου! τὸν νοικοκύρη μου! τὸν ἀφέντη μου!

Καὶ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῶν κοσμητικῶν τούτων του ἐπιθέτων ὁ παπποὺς: Αὐτὸ, ψυχὴ μου, εἶπε δὲν τὸ ἐπερίμενα. Ὅλος ὁ κόσμος νὰ χαλοῦσε — τὸ εἶχα τσατισμένο. Μὰ σὰν εἶδα τὴν γιαγιά σου, τὴν γυναῖκά μου, νὰ κλαίῃ, ἐκόπηκαν τὰ ὑπατά μου! Πῶς νὰ τὴν ἀφήσω νὰ πάγω στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου;

— Εἶμαι ταμμένος στὸν Ἅγιον Τάφο, τῆς λέγω, ψυχὴ μου, πῶς νὰ κάμω τώρα; Σὰν δὲν πάγω θὰ κριματισθῶμαι.

— Σὰν εἶσαι σὺ ταμμένος, νοικοκύρη μου, ἀνδρόγυνο δὲν εἴμασθε; ἕνα πρᾶγμα εἴμασθε. Εἶτε σὺ ἐπῆγες, εἶτ' ἐγὼ, τὸ ἴδιο πρᾶμμα κάνει.

Τὰ δάκρυα στὰ μάτια τῆς! εἶπεν ὁ παπποὺς, ἀλλάζας τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, τί νὰ πῶ; — Τὴν ἀναβάζω, ψυχὴ μου, στ' ἄλογο, καὶ τὴν στέλνω στὸν Ἅγιον Τάφο μὲ τὸν ἀδερφὸ τῆς.

Ἀπὸ τότε καὶ νὰ πάγη, — εἶπεν ὁ παπποὺς κροτῶν τὰς παλάμας ὡς ἐὰν τὰς ἐξεσκόνιζεν — ἀπὸ ὅτε καὶ νὰ πάγη δὲν ἐδοκίμασα νὰ ταξιδεύσω.

— Καὶ τὸν κόσμο ποῦ ἐγύρισε, παπποῦ, τὰ μεγάλα ταξείδια ποῦ ἔκαμες, θὰ τὰ ἔκαμες λοιπὸν πρὶν πάρης τὴν γιαγιά; ὀρίστε;

Ὁ παπποὺς ἀνέλαθε πάλιν τὸ ἐργόχειρόν του θλιβερόν μειδίαμα ἐκάθητο ἐπὶ τῶν χειλέων του.

— Πρὶν μὲ δώσουν στὴν γιαγιά σου τὴν Χατζίδενα, εἶπε ταπεινῶς τοὺς ὀφθαλμούς — Δὲν ἤμουν ἀγόρι!

— Ἄμ' τί, παπποῦ; κορίτσι ἦσουν;

— Πῆς πῶς ἦμουνα κορίτσι, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παπποὺς μὲ τὸ θλιβερόν του μειδίαμα, ἀφοῦ κ' ἐγὼ τὸ θαρροῦσα πῶς ἦμουνα, κ' ὁ κόσμος τὸ ἐπίστευεν.

Αἱ λέξεις μοὶ ἐνεποίησαν παράξενον ἐντύπωσιν. Ὁ παπποὺς ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας του γυναικεῖον ἐργόχειρον καὶ — μ' ὄλον τὸ λεβέντικόν του ἀνάστημα — τὸ ἐπιμελῶς ἐξουρισμένον πρόσωπον, ὁ φιλαρέσκως ἐπὶ τῶν ὀρίων τοῦ ἄνω χεῖλους ψαλιδισμέ-

νος μύσταξ, ἡ ὅλη τῆς μορφῆς του ἔκφρασις μοὶ ἐφάνη τὴν στιγμήν ἐκείνην ἐνέχουσα πολὺ τὸ θηλυπρεπὲς καὶ γυναικεῖον.

— Ναί, ναί, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παπποὺς ἀναστενάξας καὶ γενόμενος ἀήρνης σύννοος. Ἐσεῖς ζῆτε σὲ χρυσοῦς καιροὺς τώρα, σὲ χρυσοῦς καιροὺς! ταξιδεύετε σ' ὅ,τι ὦρα θέλετε, σ' ὅποια χώρα θέλετε. Καὶ τὸ κάτω κάτω, ψυχὴ μου, ἔξερετε τί εἶστε. Ἐμεῖς ἐζούσαμεν σὲ βίσεκτους καιροὺς, δυστυχισμένους χρόνους! Ἡ μάνας μας ἐγονάτιζαν μ' ἐπὶ στῆς εἰκόνας, ψυχὴ μου, καὶ ἔκλαιαν στὴν Παναγία ἢ νὰ τοὺς δώσῃ κορίτσι, ἢ νὰ σκοτώσῃ τὸ παιδί, ποῦ εἶχανε στὰ σπλάγχανα τους, διὰ νὰ μὴ γεννηθῇ ἀγόρι.

— Γιατί παπποῦ;

— Γιατί, κάθε λίγο καὶ πολὺ, εἶπεν ὁ παπποὺς ὀλονὲν σκυθρωπότερος, ἔβγαίνε, ψυχὴ μου, τὸ Γιανιτσαριό — κἄτι μεγάλοι καὶ φοβεροὶ Τούρκαλάδες, μὲ τ' ἀψηλά τὰ καβούκια, μὲ τὰ κόκκινα καβάδια, κ' ἐγύριζαν ἀρματομένοι στὰ χωριά, μὲ τὸν ἱμάμητ' ἐμπρὸς μὲ τὸν τσελιῆτ' καταπόδι, κ' ἐμάζωναν τὰ εὐμορφότερα, τὰ ἐξυπνότερα χριστιανόπαιδα, ψυχὴ μου, καὶ τὰ τούρκευαν.

— Γιατί, παπποῦ;

— Γιὰ νὰ τὰ κάμουν Γιανιτσαροὺς, εἶπεν ὁ γέρον ἀγανακτῶν. Γιὰ νὰ τὰ κάμουν σὰν τὸν ἑαυτὸ τους νὰ ἐρχῶνται πίσω στὴν χώρα, σὰν μεγαλώσουν καὶ ξεγάσουν ποῦ εἶνε Ρωμηόπουλα, νὰ σφάζουν τοὺς ἴδιους των γονεῖς, ποῦ τὰ γέννησαν, καὶ ν' ἀτιμάζουν ταῖς ἰδίας των ἀδελφαίς, ποῦ βύζαζαν ἀπὸ ἕνα γάλα!

Ἄναθεμα τὴν ὦρα,
τὴν πρώτην Ἀπριλιά,
ποῦ ἔγῃκε τὸ Ἰλάμι
καὶ μάζωξε παιδιὰ!

Ἐστέναξεν ἀπαγγεῖλας ὁ παπποὺς καὶ ἀπέμαξε τὰ δάκρυά του.

Γι' αὐτὸ, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα, ὅταν ἐγεννήθηκα ἐγὼ, ψυχὴ μου, καὶ μ' ἐβάφτισαν, μὲ ἔβγαλαν Γεωργιά ποῦ θὰ πῆ, μοῦ ἔδωκαν θηλυκὸν ὄνομα, καθὼς ἔβγαζαν τότε Κωνσταντινὰ καὶ Θανασία καὶ Δημήτρω — ὅλα ἀρσενικά παιδιὰ, ψυχὴ μου, μὲ θηλυκὸν ὄνομα — Καὶ μαζὶ μὲ τὸ ὄνομα, μ' ἐφόρεσαν καὶ κοριτσίστικα βούχα.

Ὅσα χρονάκια πέρασαν, ψυχὴ μου, τόσαις φοραῖς ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ μας δὲν ἐβῆκα, σὰν καψοκόριτσο ποῦ θάρρευα νὰ εἶμαι. Σὰν ἔγεινα καμμιά δεκαριά χρονῶ, μὲ πιάνει μιὰν ἡμέρα — Θεὸς χωρέσ' τονα — ὁ κύρης μου, μὲ καθίζει στὸ σκαμνί, μὲ κόφτει ταῖς μεγάλας μου πλεξούδαις, μοῦ ἔβάζει τὰ φουστάνελια καί:

— Διὲς ἐδῶ, μὲ λέγει, Γεωργιά, ἀπὸ σήμερα καὶ νὰ πάγη εἶσαι Γεωργῆς, εἶσαι ἀγόρι ἀπὸ αὐριο καὶ νὰ πάγη εἶσαι ἄνδρας, ὁ ἄνδρας τῆς Χρυσῆς, ποῦ παίζετε κάθε μέρα ταῖς κούκλαις καὶ τὰ πεντόβολα.

Αὐτὸ ἦταν ὅλο κ' ὅλο, ποῦ μὲ εἶπε, καὶ μ' ἐφόρεσε τ' ἀγορίστικα βούχα.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα, ψυχὴ μου, ἦλθαν τὰ βιολιά καὶ τὰ λαγούτα, καὶ μ' ἐπῆραν στὴν ἐκκλησιά, καὶ μ' ἐστεφάνωσαν μὲ τὴν γιαγιά σου.

— Πῶς, παπποῦ; Ἐτσι μικρὸς ποῦ ἦσουν;

— Ναί, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παπποὺς συναπορῶν καὶ αὐτός. Ἀκόμα δὲν ἔμαθα πῶς νὰ δένω τὸ καινούριό μου καβάδι, καὶ μ' ἔδωσαν καὶ γυναῖκα γὰ νὰ κυβερνήσω! Μὰ — εἶπεν εἶτα συνωφρωμένος — ἔπρεπε νὰ γένῃ. Περισσότερον καιρὸ δὲν εἴμπορῶσαν νὰ μὲ κρύψουν καὶ τὸ φερμάνι ἔλεγε, πῶς μόνον τοὺς ἀνύπανδρους; νὰ παίρνουν οἱ Γιανιτσαροὶ. Μ' ἐπάνδρεψαν λοιπὸν ἐν κομπῇ καὶ παρατάξει, καὶ ἔτσι, ψυχὴ μου, ἀντὶ νὰ μὲ πάρῃ κανένας Γιανιτσαρὸς — μ' ἐπῆρεν ἡ γιαγιά σου.

— Καὶ ποῦ θὰ πῆ λοιπὸν, παπποῦ, ἐσὺ δὲν ἔκαμες μητ' ἕνα ταξίδι στὴν ζωὴ σου! Μήτε, πρὶν πανδρευθῆς, δὲν ἐταξιδεύεσες;

Ὁ παπποὺς ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐφάνη ἀμνηστων, πῶς πρέπει ν' ἀπαντήσῃ. Ἐπειτα χυμηλώσας αἰδημόπως τὸ βλέμμα:

— Τὶ νὰ σὲ πῶ, ψυχὴ μου, εἶπε. Πρὶν πανδρευθῶ ἔκαμα ἕνα ταξίδι, μὰ — τί τὰ θέλεις — εἶμουν κ' αὐτὸ στὴν μέση. Ἐμειν' ἀτελείωτο. . . .

— Πῶς, παπποῦ; Πότε;

Ὁ γέρον παρήτησε τὸ ἐργόχειρόν του χαμαί, καὶ τεῖνας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ὀρίζοντα, ἐφαίνετο ἐνασχολῶν σιγῆλὰ τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ τὴν θέαν τῆς πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένης χωριογραφίας.

Ὁ οὐρανὸς ἦτον ἀνεφελος ὁ ἥλιος χαμηλὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς εὐρισκόμεθα παρεῖχεν εἰς τὸν θεατὴν λιαν ἀχάνες καὶ ὅμως λιαν εὐπερίληπτον πανόραμα.

Περὶ τὰ κράσπεδα τῆς ἀκροπόλεως, ἀμέσως ὑπὸ τὰ βλέμματά μας, ἔκειντο κατὰ συγκεχυμένους ὁμάδας αἱ οἰκίαι τῆς πολίχνης, ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ὁποίων ἐβλεπέ τις ἄνδρας, γυναῖκας, παιδιὰ, ἐνασχολούμενους νὰ εἰσαγάγῃσι τὰ φθινοπωρινὰ αὐτῶν προϊόντα εἰς τὰς ἀποθήκας. Ἀμέσως περὶ τὴν πόλιν ἐφαίνοντο οἱ λαχανόκηποι μὲ τὰ γηραλέα, τὰ φυλλορροῦντα δένδρα περὶ τοὺς λελυμένους φραγμούς των καὶ τοὺς τελευταίους τρυγητάς, φορτώνοντας τὰ ὄψιμα λαχανικά ἐπὶ τῶν ἀμαζῶν των αὐτοῦ πλησίον ἐκάπιζον καίόμενα τὰ ἄχρηστα ἀπομεινάρια τῶν ἐρήμων πλέον ἀλωνίων. Παρέκει ἤρχοντο ἐκτεινόμενοι ἡμικυκλικῶς εἰς μεγίστην ἀκτῖνα οἱ καρποφορώτατοι τῆς χώρας ἀγροί, ἐν οἷς ὅμως δὲν ἐσειόντο πλέον βαρεῖς τῶν δημητριακῶν οἱ στάχυς, ὡς ἐπιφάνεια ξανθῆς κυμανομένης θαλάσσης, ἀλλ' ἔβασκαν ἐλευθέρως, δαπανῶντα καὶ τὴν τελευταίαν γλωρὰν βοτάνην τὰ βραδέως πρὸς τὴν πόλιν ἐπιστρέφοντα ποίμνια καὶ αἱ ἀγέλαι. Εἰς τὸ ἀπώτατον τοῦ ὀρίζοντος βάθος ἔκλειον, ὡς ὑψηλὸν περιθώριον, τὴν ἀχανῆ ταύτην εἰκόνα οἱ

ἀμπελώνες τοῦ τόπου, ἔρημοι καὶ οὔτοι μετὰ τὸν τρυγητὸν κ' ἐγκαταλειμμένοι. Ἡ λαμπρὰ ποικιλία τῶν τελευταίων φθινοπωρινῶν χρωμάτων, οἱ κατὰ συχνὰ διαστήματα διαυλακκούντες τὴν χώραν ποταμίσκοι, τὰ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῶν γραφικῶς ἐγειρόμενα συμπλέγματα δένδρων καὶ οἰκοδομῶν, οἱ κατὰ τόπους ὡς μέγιστα κωνοειδῆ χρώματα ὑψόμενοι τῶν Ὀδρυσῶν τύμβοι ὄχι μόνον διέκοπτον τὴν συνήθη τῶν ἐπιπέδων χωριογραφικῶν μονοτονίαν, ἀλλὰ καὶ παρεῖχον εἰς τὴν ἀπέραντον ἐκείνην εἰκόνα ἐκτακτον, θαυμασίαν ἐνότητά καὶ ποικιλίαν.

Καὶ ὅμως πρὸ τοῦ τερπνοτάτου τούτου θεάματος — τὸ ἐνθυμούμαι ἀκόμη — μυστικὴ τις ἀνησυχία, θλιβερόν τι προαἰσθημα συνεῖχε τὴν καρδίαν μου. Ἐνόμιζες, ὅτι ἡ ζωὴ, ἡ ἄλλοτε τόσον σφιγγωδῶς ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἐπανθήσασα, ὑπεχώρει τώρα βραδέως, ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τοὺς ἐνδοτάτους μυχοὺς τῆς φύσεως ἢ δ' ἐπὶ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἐναπομένουσα λαμπρότης δὲν ἦτον εἰ μὴ τὸ τελευταῖον, τὸ ὕστατον μειδίαμα ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ θανατιῶντος.

Ὁ παπποὺς, ἀφ' οὗ ἐφ' ἱκανὴν ὦραν ἐνησυχολήθη μὲ τὸ θέαμα τοῦτο σιωπηλὸς καὶ ἀφρημέμος ἐστήριξε τὸ βλέμμα ἐπὶ ἐνὸς τῶν ἀπωτέρων κωνοειδῶν χωμάτων εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος καὶ δειξας διὰ τοῦ δακτύλου:

— Τὴν βλέπεις, ψυχὴ μου, εἶπεν ἐκείνην τὴν τοῦμβα;

— Ποιάν, παπποῦ;

— Νὰ ἐκείνην τὴν ἀψηλότερη ἀπὸ ὅλαις ταῖς ἄλλαις, ποῦ φαίνεται, ἐκεῖ ποῦ τελειώνει τῆς γῆς τὸ πρόσωπο.

— Τὴν βλέπω ἐγγίζει τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν κορφή τῆς, παπποῦ.

— Αἱ χάχ! Εἶπεν ὁ παπποὺς, εὐχαριστημῆνος ἐκ τῆς ἀπαντήσεως. Ὁ οὐρανὸς ἀκουμβᾷ πάνου τῆς. Δὲν ἀκουμβᾷ;

— Ναί, παπποῦ! Ἡ γῆς τελειώνει αὐτοῦ πέρα καὶ ἀρχίζει ὁ οὐρανός.

— Αἱ χάχ! ἀνεφώνησεν ὁ γέρον ἔτι μᾶλλον εὐχαριστημῆνος. Εἶτα προσηλώσας ἐπ' ἐμοῦ ὑπερήφανον βλέμμα — Ὡς ἐκεῖ πέρα, εἶπε, μ' ἐβάσταξε νὰ ταξιδέψω!

Καὶ ἐπρόφερε τὰς λέξεις μὲ ὕψος τόσον ἐναθρῆντικόν, ὥστε δὲν ἠνόησα εὐθὺς ἐν τοῦ παπποῦ τοῦ ἐβάσταξε νὰ ταξιδεύσῃ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἢ μέχρι τῆς τοῦμβας, ἐφ' ἧς ἐφαίνετο ὁ οὐρανὸς στηριζόμενος.

Ὁ παπποὺς ἐξηκολούθησεν.

— Ἡ τοῦμβα φαίνεται ἀπὸ τὸ παράθυρό μας ἀπὸ μικρὸ παιδί τὴν ἐβλεπα καὶ τὸ εἶχα ἕνα μεράκι — μιὰ μεγάλη ἐπιθυμία — νὰ ἦτανε βολετὸ νὰ πῆγαῖνα ἐκεῖ κάτω, ν' ἀνάβω στὴν κορφή τῆς τοῦμβας, νὰ μβῶ εἰς τὰ οὐράνια. Μὰ ἔλα ποῦ ἦμουνα κορίτσι! Πῶς νὰ ἐβῶ μέσα στοὺς δρόμους;

Σάν μ' έκοψεν ὁ κύρης μου τὰ μαλιά καὶ μ' ἔβαλε καθάδι, καὶ ὡς ἔκαμιν, ἔτσι διὰ μίαν ἀγόρι — ἐκείνοι ἐψαλίδιζαν χαρτιά καὶ ἔπλεκαν τοῦ γάμου τὰ στεφάνια, ἐγὼ, μιά κλωθογυρνῶ τὴν ἀκρὴν ἀκρῆ, καὶ βγαίνω στὴν αὐλή. Τὸ ταξεῖδι εἶχα στὸν νοῦ μου, καὶ μόνο τὸ ταξεῖδι.

Μετά τινα σιωπῆν, καθ' ἣν ὁ παππούς ἐφαίνετο συγκεντρωτὸν τὰς ἀναμνήσεις του:

— Ἐξω ἀπὸ τ' ὄριθαριό, εἶπεν, ἦτον ἕνα ξύλο ἑστημένο, μὲ κάτι ξυλακία σταυρωτὰ πάνω σ' αὐτὸ καρφωμένα, γὰρ νὰ πατοῦν ἡ ὄριθαρες ν' ἀναβαίνουν σταῖς φωλιαῖς τῶν. Τὸ εἶχα ἀπὸ μίαν ἀρχῆς στὸ μάτι. Θὰ τ' ἀκουμβήσω σπὸ γυαλί τοῦ οὐρανοῦ, ἔλεγα μὲ τὸν νοῦ μου, σάν σκάλα, θ' ἀναίθω, θὰ τρυπήσω μιά τρύπα—θὰ μὴ βῶ μέσα. Ἔτσι, ψυχὴ μου, σοῦ παίρνω τὸ ξύλο στὸν ὄμο, καὶ, σάν μὲ δισῶν, ἄς μὲ γράψουν!

Βγαίνω ἀπὸ τὴν αὐλή, στρίβω δεξιὰ καὶ—δρόμο! Ὁ κόσμος ποῦ μ' ἔβλεπε, ποῦ νὰ μὲ γνωρίσῃ πῶς ἦμουν ἡ Γεωργία ἡ θυγατέρα τοῦ Σύρμα! Ἦταν σάν νὰ ἦρθα πρώτη φορὰ στὸν κόσμο.

Ὡς καὶ ἡ Χρουσῆ, ἡ γιαγιά σου, ποῦ μὲ εἶδεν ἔτσι μὲ τὸ καθάδι, μ' ἔβαλε ἔμπροστὰ μὲ τὰς πέτρας. Ὅχι τὰ πῶς μ' ἐγνωρίσεν, μὰ ἔτσι τὰ κατὰ τρεχεν ἀπὸ μίαν ἀρχῆς τ' ἀγάγια. Ἐγὼ—δρόμο. Ἀπὸ τέτοιο ταξεῖδι, ποῖς μπορεῖ νὰ μ' ἐμποδίσῃ; Βγαίνω στὸς κήπους, μβαίνω στὰ χωράφια, περῶ τὸν ποταμό, τὰ μάτια καρφωμένα στὴν τοῦμπα, καὶ—δρόμο. Πάγω ἕνα μίλι, πάγω δύο. Μὰ—τί θαρρεῖς, ψυχὴ μου; Ἡ τοῦμπα, ὅσο προχωρῶ, τραβιέται μακρότερα! Ὁ οὐρανός, ὅσο κοντεύω, σηκώνετ' ἀψηλότερα! Ἄ! αὐτό, ψυχὴ μου, μ' ἔκοψε τὰ γόνατα! Κουρασμένος ἦμουν ἀπὸ πολὺ προτήτερα, μὰ δὲν μ' ἀποφάνηκε, παρὰ σάν εἶδα πῶς ἡ ἀκρὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐπῆγαιεν ὅλον ἐν μακρύτερ' ἀπὸ τὴν τοῦμπα, ποῦ ἐλογάριαζα νὰ τὸν εὔρω. Τότε μού ἐκόπηκε τὸ χεῖμα, καὶ ἐννοήσα, πῶς εἶμαι κουρασμένος, πῶς πεινῶ, πῶς τὸ ξύλο ποῦ σηκώνω βαραίνει σάν μολύδι, πῶς ἀρχισε νὰ βραδύαζῃ καὶ—τί τὰ θέλεις, ψυχὴ μου;—τότες ἐγύρισα πίσω καὶ ἀφήκα τὸ ταξεῖδι ἀτελείωτο!

Γιατί, διές, ἐπρόσθεσεν εἰτ' ἀμέσως ὁ γέρον, ἐσυλλογίσθηκα κοντὰ εἰς τ' ἄλλα καὶ τὸν κύρη μου. Αὐτός—Θεὸς χωρὲς τὸνε—δὲν ἐμαίαζε τὴν γιαγιά σου, τὴν Χατζίδενα.

— Πῶς, παππού;

— Χρ! εἶπεν ἐκεῖνος, ἐκφραστικῶς μειδιάσας. Ἡ γιαγιά σου, ψυχὴ μου, μπουμπουνίζει, μὰ δὲν βρέχει. Ὁ κύρης μου ἔβρεχε, μὰ δὲν ἐμπουμπουνίζει! Γι' αὐτὸ, ψυχὴ μου, ἐγύρισα πίσω.—Ἦταν τὸ μόνο ταξεῖδι τῆς ζωῆς μου, ἐπρόσθεσεν εἰτα σύννοος ὁ γέρον, μὰ—ἐμειν ἀτελείωτο.

— Καὶ τὰ πράγματα, ποῦ εἶδες παππού, καὶ ζεῦρες;—ἠρώτησα ἐγὼ τότε ἐν μεγίστῃ ἀπο-

ρίᾳ—Στὴν χώρα ποῦ ψῆν' ὁ ἥλιος τὸ φῶμι ἐκεῖ κοντὰ ποῦ ζοῦν οἱ Σκυλοκέφαλοι, πότε ἐπῆγες, παππού;

— Ὁ! εἶπεν ἐκεῖνος τότε. Αὐτοῦ, ψυχὴ μου, δὲν ἐπῆγα: μὲ τ' ἀφηγήθηκε ἡ γιαγιά μου, ὅταν μ' ἐμάθαινε νὰ πλέκω.

— Καὶ στὴς θάλασσας τὸν ἀραλό, παππού, ποῦ βγαίνει ἡ Φώκια καὶ πιανεῖ τὰ καράβια, καὶ τὰ ρωτᾷ γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο τὸν βασιλέα; Κ' ἐκεῖ δὲν ἐπῆγες;

— Ὅχι, ψυχὴ μου! Κι' αὐτὸ μὲ τ' ἀφηγήθηκε ἡ γιαγιά μου.

— Καὶ στὸ σπῆλαιο, παππού, ποῦ εἶν' ἡ Μάγισσα, ποῦ μαρμαρῶνει τοὺς ἀνθρώπους, κ' ἐκεῖ δὲν ἐπῆγες;

— Ὅχι, ψυχὴ μου! Ἡ γιαγιά μου, μὲ τ' ἀφηγήθηκε, ἡ γιαγιά μου.

Ἀπεριγραπτός εἶνε ἡ αὐξουσα ἔντασις τῆς ἀπογοητευσεῖς μου ἀνὰ πᾶσαν αὐτοῦ ἀπόκρισιν. Ὅλη λοιπὸν ἡ μεγάλη ἐκείνη ιδέα μου περὶ τῶν ταξιδιῶν τοῦ παππού, ὅλη μου ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις κ' ἐμπιστοσύνη διὰ τὴν κοσμογνωσίαν καὶ πολυπειρίαν του περιωρίζετο ἐξαρῶν εἰς τὰς διηγήσεις, δηλαδὴ τὰ παραμύθια, τὰ ὅποια ἤκουσεν ἀπὸ τὴν μάμμην του, καθ' ὃν χρόνον εἶχε τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεῖται ὁ πτωχὸς καὶ τὸ ὅτι ἦτο θηλυκοῦ καὶ οὐχὶ ἀρσενικοῦ γένους! Ἀπελπίσια καὶ ἀγανακτικῶς κατεῖχε τὴν καρδίαν μου.

— Καὶ τὰς βασιλοπούλας, παππού, καὶ αὐταῖς λοιπὸν δὲν τὰς εἶδες μὲ τὰ μάτια σου; καὶ δὲν ἔφαγες καὶ δὲν ἐκουθέντικας μαζί των;

— Ποιαῖς βασιλοπούλας, ψυχὴ μου;

— Νά! αὐταῖς ποῦ ἐρωτεύονται μὲ τὰ βαφτόπουλα, καὶ ἀρρωστοῦν ἀπὸ τὴν ἀγάπην, καὶ στέλνουν τὸν πατέρα τους, τὸν βασιλέα μὲ τὴν κορώνα, νὰ πάγῃ νὰ παρακαλέσῃ τὸν γαμβρόν. Δὲν θυμάσαι, ποῦ μὲ τῶλεγες; Δὲν θυμάσαι τὴν Χρυσόμαλη Νεράϊδα καὶ τὰ λευκονδύμενα νεραῖα δόπουλα, ποῦ τραγουδοῦν, παππού, καὶ γελοῦν καὶ χορατεῖουν, καὶ βράφουν τὰ νυφάτικα, χωρὶς βράση καὶ βράμμα;

— Ἄχ! ψυχὴ μου! Εἶπεν ὁ γέρον τότε λυπημένος. Αὐτὸ τὸ ἄκουσα ἀπὸ τὴν γιαγιά μου, ὅταν μ' ἐμάθαινε νὰ κεντῶ καὶ νὰ βράφω! Μὰ θαρρῶ, ψυχὴ μου, πῶς μὴτ' ἐκείνη δὲν τὸ εἶδε μὲ τὰ μάτια τῆς!

Τοῦτο διέλυσε καὶ τὴν ἐλαχίστην μου πλάνην!... Εἰς τὸ χαρέμιον τῆς Βαλιδῆ-Σουλτάνας, ὅπισθεν τοῦ στοργγύλου ἐρμαρίου ἐν τῷ τοίχῳ, δὲν μ' ἐπερίμενε λοιπὸν ἡ βασιλοπούλα! Καὶ δὲν ἦτον αὐτὴ ποῦ μ' ἔδιδε τὰ μοσχομυρισμένα ἐκείνα γλυκίσματα, ἀλλὰ τίς οἶδε τί πιναρός, ρικνοπρόσωπος, πλατύστομος γέρο-Ἀράπης! Εἶχον δικαίον οἱ συμμαθηταί μου!

Ἀλλὰ λοιπὸν αἱ κακουχίαι καὶ τὰ βάσανα, ὅσα ὑπέστην, καὶ ὅσα ἐμελλον νὰ ὑποστῶ, μὲ τὴν

γλυκεῖαν ἐλπίδα, νὰ ἐπιστρέψω ποτὲ εἰς τὸ χωριὸν μὲ μίαν βασιλοπούλαν εἰς τὸ πλευρόν μου, ἐπῆγαιεν εἰς τὰ χαμένα; ἐπῆγαν διὰ τίποτε; Καλὰ, παππού! Ἄν μὲ διῆς καὶ σύ ποτε νὰ ξαναπιάσω βελόνε, πῆς ποῖς εἶμαι θηλυκὸς καὶ δὲν τὸ ζεῦρω!

Καὶ τὸν ἐνδιάθετον τοῦτον λόγον ἠτομαζόμεν νὰ προφέρω, ἐλέγγων συγχρόνως τὸν παππού, διότι ἐγενεῖν αἰτία νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Πόλιν νὰ κκουγηθῶ ἐπὶ ματαίῳ. Ἄλλ' ὅτε, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς, εἶδον τὸν παππού μὲ τὸ ὄνειροπολοῦν αὐτοῦ βλέμμα διαρκῶς προσηλωμένον μακρὰν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κωνοειδοῦς ἐκείνου χωμάτος, ἀπὸ τοῦ ὅποιου ἤλπισε ποτε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ οὐράνια, δὲν ἤξεύρω ποῖα μυστηριώδης δύναμις ἐδέσμευσε τὴν φωνὴν ἐπὶ τῆς γλώσσης μου.

Ὁ ἥλιος εἶχε κατέλθει πολὺ χαμηλότερα πρὸς τὴν δύσιν. Πᾶσα ὑπαρξίς, πᾶσα ἐκδήλωσις ζωῆς ἀπεσύρετο σιγαλὰ καὶ βραδέως πρὸς τὰ ἐνδοτέρω τῆς πόλεως.

Ἡ ἐκφρασις τῆς χωριογραφίας μοὶ ἐφάνη τώρα μελαγχολικώτερα, θλιβερώτερα. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐκ νέου. Μεταξὺ τῆς φυσιογνωμίας τῆς σκητῆς καὶ τῆς ἐκφρασεως τοῦ ὄχρου καὶ μαρμαίνου τοῦ παππού προσώπου, ὅπως ἐφωτίζετο ὑπὸ τῶν τελευταίων τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, ὑπῆρχε τόση ἁμοιότης τῶν στενῶν συγγένειά!

Ὁ καύμενος ὁ παππούς! ἐσκέφθην πρὸς ἐμαυτὸν, ἐπάλευσε κ' ἐνίκησε τὸν ἄγγελον χωρὶς τῆς βοηθείας μου, ἀλλὰ ἐξαντλήθη καὶ ἀδυνάτησε τόσο πολὺ, ποῦ, ἂν ξανακυλήσῃ ἔτσι καθὼς εἶνε κανεὶς δὲν τὸν γλυτώνει.

— Ἀρχισε νὰ κἀμνη κρῦθ, ψυχὴ μου—εἶπεν ὁ γέρον ἐξαίφνα—Ἐλα νὰ πᾶμε.

Τῷ ἔτεινα σιωπηλῶς τὴν χεῖρα καὶ ὑποστηρίζων αὐτὸν ὅσον ἠδυνάμην, τὸν συνώδευσα εἰς τὴν οἰκίαν του.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἔκαμε τῷ ὄντι πολὺ ψυχρὸς. Τῇ δὲ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης παχέια πάγην ἐκείτο λευκάζουσα ἐπὶ τῶν μεμαρμαμένων φύλλων τῶν καλυπτόντων τὸ ἔδαφος τοῦ κήπου μας. Μόλις ἀφυστίσθην καὶ ἐδραμον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγαπητοῦ μου παππού. Ἄλλ' ὅποια διαφορά ἀπὸ τῆς χθὲς μέχρι σήμερον! Πλήθος συγγενῶν καὶ οἰκείων συνωστίζοντο σοβαροὶ καὶ ἄφωνοι εἰς τὴν αὐλήν, εἰς τὸ κατώγειον εἰς τὴν σάλαν τῆς γιαγιᾶς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἐκείτο μακρὺς μακρὺς ὁ παππούς—Ἐφαίνετο πῶς δὲν ἐξύπνησεν ἀκόμη.

Βαθεῖα εἰρήνην ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς μορφῆς του. Μὴ ὑπερκόσμιος αἴγλη, ἐν εἶδει μειδιάματος βαλμῆδον ἀποσβεννυμένου ἐπαίξε μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του.

Ἡ γιαγιά μὲ τὰς χεῖρας θηλυκωμέναις περὶ τὰ γόνατά τῆς, μὲ τὸ ἀπελπισμένον τῆς βλέμμα ἀπλανές ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ παππού, ἐκάθητο ὡχρὰ, βωβή, ἀκίνητος ὡς ἀπολιθωμένη παρὰ τὸ πλε-

ρόν του. Ἡ ταλαίπωρος! Τὴν δὲν θὰ εἶδεν ὅπως τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦτο τὸ ταξεῖδιον! Διότι τὸ μειδίσμα τοῦ παππού ἦτον ἡ λάμψις, ἡν ἐσύρεν ὀπίσω τῆς ἢ πρὸς οὐρανὸν ἀποδημούσα ψυχὴ του.

Διότι ὁ καύμενος ὁ παππούς συνεπλήρωσε ἀληθῶς τὴν ἰδίαν τῆς ζωῆς του ταξεῖδιον!

F. M. Βιζυηνός

ΟΙ ΕΝ ΤΑΝΑΓΡΑΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΤΑΦΟΙ

Ὅποια καὶ ὅποια ἀρχαιολογικὰ κειμήλια ἐγκρύπτει σχεδὸν ὅλη ἡ χώρα ἡμῶν, εἶνε πασίγνωστον. Ἐπίσης ὁμοίως εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἀνακαλυπτόμενα καλλιτεχνικὰ ἔργα πάντοτε εἰσὶ λίαν ἐπιζήτητα ὑπὸ τῶν διαφορῶν φιλοχρησίων ἢ καὶ ἀρχαιοσυλλεκτῶν. Οὗτοι, κατερχόμενοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀμάθειαν ἡμῶν, εἰσὶν ὅτε καὶ τὸ φιλοχρηματόν, ἀπέρχονται, ἀποκομίζοντες σπουδαιότατας ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς. Αἱ συλλογαὶ αὗται ἀπαρτίζονται ἀπὸ διαφορῶν εἰδῶν εἰρημάτια, νομίσματα, ἐνεπιγράφους πλάκας, ἀγάλματα, καὶ ἰδίως ἀγαλματιδία ἐξ ὀπτῆς γῆς. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ τελευταίως ἐκποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κυρίου Σαβούρωφ συλλογή.

Τὰ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀγαλματιδία ἢ εἰδώλια, τὰ κατ' ἐξοχὴν ἠδὴ ἐπιζητούμενα ἐν Εὐρώπῃ, ἀνευρίσκονται μὲν καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἰδίως ἀπειρον πλοῦτον τοιούτων ἐνέχουσιν αἱ νεκρόπολεις τῆς βωιωτικῆς πόλεως Ταναγρας, νῦν Σκιμπαταρι. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπὸ ἐτῶν διεξάγεται φανερὰ ἀρχαιοκαπηλία· οἱ κάτοικοι αὐτοῦ μετεβλήθησαν ὅλοι εἰς ἀρχαιοσυλλέκτας, ἢ μᾶλλον τυμβωρύχους· διότι οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς τῶν ἀνακαλυπτόμενοι τάφοι ἀνασκαπτοῦνται λάθρα καὶ ἐν παραδύστω, τὰ δὲ ἐν αὐτοῖς εὐρισκόμενα ἀγαλματιδία, πωλοῦμενα κατόπιν εἰς διαφόρους μεταβιβάζονται εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ἠρίζοντος. Ἀγνοῶ τί γίνεται ἠδὴ, καὶ ἂν ἐπὶ τέλους ἡ ἀσύστολος καταπατήσις τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων Νόμου ἐξήγειρε τὴν ἐπίβλεψιν τὴν πραγματικὴν τῶν ἀρμοδίων. Ὅτι ὅμως πρὸ ὀλίγου χρόνου ἡ τοιαύτη ἱεροσυλία ὑφίστατο ἐκεῖ, ἀφίνω νὰ κρίνη περὶ τούτου ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς ἐπομένης ἀφηγήσεως. Ἡ ἀφήγησις αὕτη ἐγράφη ὑπὸ τοῦ κυρίου B. Haussoullier, πρῶην μαθητοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς, νῦν δὲ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βορδιγαλλίῳ Πανεπιστημίου. Ἐδημοσιεύθη δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιθεωρησίῳ τῶν Παρισίων. Ἡ δημοσίευσις αὐτῆς ὠφείλε, πιστεῖω, νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν ἄλλων ἀρμοδιωτέρων ἐμοῦ· ἀλλὰ τοῦτου μὴ γενομένου, νομίζω ὅτι δὲν ἠμάρτησα, ἂν ἐγὼ ὁ μὴ ταχθεὶς εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνέλαθον νὰ ποιήσω λόγον περὶ αὐτῆς. Ἡ ἀφήγησις ἔχει οὕτω:

Τανάγρα.

« Ἡ πόλις τῆς Τανάγρας ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο καλὴ καὶ εὐπορος. Ἐὰν πιστεύσῃ τις τὸν Δικαίαρχον, περιηγητὴν τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, οἱ Ταναγραῖοι ἦσαν οἱ φιλοζενώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ἢ τουλάχιστον τῶν Βοιωτῶν. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἀγαθοὶ καλλιεργηταί, τῶν ὁποίων αἱ ἄμπελοι ἦσαν περιώνυμοι. Οἱ σύγχοροι Ταναγραῖοι, ἦτοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Σκιματᾶρι, κειμένον εἰς πέντε χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἐρείπιων τῆς ἀρχαίας πόλεως, εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄποροι, ἂν μὴ ἐντελῶς πένητες, ὃ δὲ οἶνός των μέτριος. Ἐν τούτοις εἰσὶν ὡς οἱ πρόγονοί των ἐπίσης φιλόξενοι, ἰδίως ἂν τοῖς ἐμπνεύσῃ τις τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀποκτήσῃ τὴν οἰκειότητά των, ἣν δυσκόλως κατ' ἀρχὰς ἐπιτυγχάνει παρὰ τοῖς χωρικοῖς τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ πολὺν χρόνον κατόκησα τὸ πενήρον αὐτὸ χωρίον, ἐπανήλθον δὲ καὶ πολλάκις, καὶ ἴσως ἡμέραν τινὰ εὖρω τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιγράψω τὰ ἰδιαιτέρα ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων αὐτοῦ, τὰς προλήψεις των, καὶ τὰ ἱαματικά των μέσα.

Δὲν ὑπάρχει Σκιμαριώτης μὴ ὢν ἀρχαιολόγος, δὲν ὑπάρχει εἰς ὃ μὴ ἀνορούζας ἓνα ἢ πλειοτέρους τάφους, καὶ μὴ εὐρῶν τινὰς τῶν Ταναγραίων κορῶν, τὰς ὁποίας τόσον θαυμάζομεν σήμερον. Ἀκριβῶς ὄλαι αἱ νεκροπόλεις τῆς ἀρχαίας Τανάγρας κείνται ἐπὶ τῆς περιφέρειας των τοὺς δὲ τάφους αὐτῶν θεωροῦσι κτήματά των, περιουσίαν των, συχνάκις δὲ ἀμύνονται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἐνόπλιως κατὰ τῶν κατοίκων τοῦ γειτονικοῦ τῶν χωρίου Βράτσι, τοὺς ὁποίους ἐξαιρετικῶς ἐχθαίρουσιν. Ἡ Κυβέρνησις ἀναμφισβητήτως ἀπαγορεύει τὰς ἐν κρυπτῷ ἀνασκαφάς, διατηροῦσα πρὸς τοῦτο καὶ φρουρὰν ἐκ τριῶν ἢ πέντε ἀνδρῶν διαμενούσαν εἴτε εἰς Σκιματᾶρι, εἴτε εἰς Λιατᾶρι, εἴτε καὶ εἰς Βράτσι, τὰ τρία ταῦτα χωρία τὰ ἔχοντα τὴν κυριότητα τοῦ ἐδάφους τῶν Ταναγραίων νεκροπόλεων· ἐπὶ πλεον ὃ φύλαξ τοῦ ἐν Σκιματᾶρι Μουσείου εἶνε διατεταγμένος ὅπως νυχθημερὸν ἐπαγρυπῆ. Ἄλλ' εἶνε αἱ προφυλάξεις αὐταὶ ἀρκούσαι; ἢ φρουρὰ περιπολεῖ, μάλιστα ποιεῖ καὶ χρῆσιν τῶν ὀπλων, ἀφοῦ τινὰ ἔτη πρὸ τῆς ἀφιξέώς μου οἱ στρατιῶται ἐπυροβόλησαν χωρικόν τινα καταγινόμενον εἰς ἀνασκαφάς καὶ τὸν ἐφόνευσαν· ἀλλ' ἢ φρουρὰ δὲν εἶνε πάντοτε παρούσα· ὃ δὲ ἀρχαιοφύλαξ χωρικός Σκιμαριώτης, ὅσον ζῆλον καὶ ἂν ἐπιδεικνύη, ἔχει τὰς ἀσχολίας του, καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάζεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ μεταβαίνῃ μέχρι Χαλκίδος καὶ Θηβῶν. Καθ' ὃν χρόνον διέτριβον ἐγὼ αὐτόθι, ὃ φύλαξ ἦτο ἀπὸν ἀναχωρήσας διὰ τὸν ἐπὶ τῶν ὁρίων μετὰ τῶν Τούρκων πόλεμον, ἀντικαθίστα δ' αὐτὸν ὃ ἀδελφός του, ὅστις, νήηλις εἰς τὸ ἐπάγγελμα, πολλάκις

ἐτιμωρήθη διὰ τὸν ὑπέμετρον ζῆλόν του. Νύκτα τινὰ τοῦ ἐκλάπη τὸ ὄννιον του, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἢ δίκειλά του. — Αἱ ἐν κρυπτῷ λοιπὸν ἀνασκαφαὶ πάντοτε συμβαίνουσιν αὐτόθι, ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκτελοῦνται· (εἶνε μαρτυρία—καὶ δὲν δυσκολεύομαι νὰ τὸ ὁμολογήσω—συνενόχου). Κατ' ἀρχὰς δέον νὰ ὁρισθῇ ἐπακριβῶς ἡ τοποθεσία τοῦ τάφου. Καὶ εἰς τινα μὲν μέρη αὕτη ἐπιτυγχάνεται δι' ἀπλῆς ἀνασκαφῆς διὰ πύου· — ἀλλὰ συνήθως οἱ χωρικοὶ μεταχειρίζονται πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν τάφων μακρὰν σιδηρὰν αἰχμηρὰν βάρβδον, μήκους ἐνός καὶ ἡμίσεος μέτρου, ἣν ἐμπήγουσιν εἰς τὸ ἔδαφος. Ἄμα ἡ βάρβδος ἀπαντήσῃ ἀντίστασιν, ἐξάγουσιν αὐτήν, καὶ ἂν εἰς τὴν αἰχμὴν εἶνε προσκεκολλημένα τεμάχια τοῦ καλύπτοντος τοὺς τάφους πορώδους λίθου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία — τάφος εἶνε. Ἄλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἤχου τοῦ κτυπήματος τῶν πορωδῶν πλακῶν τοῦ τάφου ἐνδεικνύεται οὗτος, μετ' ὃ δὲν ὑπολείπεται πλέον ἢ νὰ ἐξευρεθῇ ἢ κατὰλληλος στιγμὴ πρὸς ἀνασκαφὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πρὸς σύλησιν τοῦ τάφου.

Ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται φέρουσιν εἰς φῶς νέα ἀντικείμενα εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Δυστυχῶς ὅμως εἰσὶν ἐπ' ἐλάχιστον διδακτικαί, καθὼ ἐνεργοῦμεν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἴτε κατὰ τὴν ἀνατολήν, εἴτε κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, εἴτε καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἀκόμη, καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ταχέως. Εἶχον ὅμως τὴν εὐτυχίαν νὰ παρασταθῶ καὶ εἰς ἀνασκαφὰς τακτικάς, γινόμενας ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, καὶ ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1879 ὃ ἐν Ἀθήναις ἐμπορευόμενος τὰς ἀρχαιότητας Ἀναστάσιος Ἐρνερός (;) ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀνασκάψῃ ἀγρὸν ἐν Τανάγρα, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ ἠγόρασε, μετ' τὴν συμφωνίαν ὅπως μέρος τῶν ἐρημάτων ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν τῶν Ἀθηνῶν. Ὅθεν μετὰ μεγάλῃς χαρᾶς ἔλαβον ἐκ νέου τὴν εἰς Σκιματᾶρι ἄγουσαν, ἢ δὲ πρώτη ἐπίσκεψίς μου ἦτο διὰ τὸν παρέχοντά μοι τοιαύτην λαμπρὰν εὐκαιρίαν διδασκαλίας, διὰ τὸν Ἐρνερον. Εὐρὸν δ' αὐτὸν κατοικοῦντα παρὰ τινὶ χωρικῷ φίλῳ του. Ὁ χωρικός οὗτος ἦτο ὁ ἀνθρῶπος του, ὅπως λέγουσιν οἱ Ἕλληνες. Ὁ Ἐρνερός ἦτο ἀνάδοχος ἐνός τῶν τέκνων του, ἦτο ὃ κουμπάρος τῆς οἰκογενείας, καὶ τοῦτο εἶνε τίτλος ἐν Ἑλλάδι, τίτλος δίδων δικαίωμα εἰς σέβας καὶ ὑπόληψιν ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας. Εἶνε ὃ πραγματικὸς προστάτης τοῦ τέκνου, δὲν εἶνε ὃ κοινὸς ἀνάδοχος, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν, ἀλλὰ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολὺ λογιζοῦσιν καὶ βασιζοῦνται. Αἱ ιδέαι αὗται εἰσὶν ἐτι παραδόξως ἰσχυραὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωρία. Ἐντεῦθεν ἕκαστος ἐννοεῖ πόσον θαυμασίαν ιδέαν εἶχε συλλάβει

ὃ ἐμπορος τῶν ἀρχαιοτήτων νὰ βαπτίσῃ ἐν τέκνον, καὶ νὰ δημιουργήσῃ διὰ τοῦ μέσου αὐτοῦ ἀντιπρόσωπον ἐν Τανάγρα, ἐπιτετραμμένον ἐν τῇ χώρῃ, τῇ μᾶλλον ὀνομαστῇ διὰ τὰ εἰδώλια τῆς, τὰς τῆρας τῆς, ὅστις θὰ τὸν ἐπληροφόρει καὶ διὰ τὰς εὐτυχεῖς ἀνακαλύψεις, καὶ διὰ τὰς παρουσιαζόμενας καλὰς εὐκαιρίας, καὶ ὅστις θὰ τῷ ἐχρησίμευεν ἐν ἀνάγκῃ ὡς μεσάζων παρὰ τοῖς χωρικοῖς, ὅτινες στενοχωροῦνται νὰ φυλάττωσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ εὐρήματα των, χωρὶς νὰ τὰ ἀνταλλάξωσιν ἀντὶ καλῶν νομισμάτων. Τὸν ἐπιτετραμμένον τοῦτον ἀναμφιβόλως ἐφιλοξέει ἐν Ἀθήναις, εἰς δὲ τὸ τέκνον τοῦ ἐδίδε μικρὰ τινα δῶρα. Τὴν 16 Δεκεμβρίου τοῦ 1879, ἡμέραν καθ' ἣν ἤρχισαν αἱ ἀνασκαφαί, ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸ δῶρον ἦτο ζεῦγος ὑποδημάτων. — Πόσον λυποῦμαι σήμερον, μὴ δυνηθεὶς νὰ διαμείνω ἐφ' ὅσον χρόνον διήρκεσαν αἱ ἐν Τανάγρα ἀνασκαφαί! Ἀναπολῶ ἐτι ζωηρῶς καὶ ἐν ὄλαις ταῖς λεπτομερείαις τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ἃς διῆλθον μετὰ τοῦ κυρίου Ἐρνερον. Ἐκάστην πρωΐαν ἀνεχωροῦμεν ἔριπποι νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν χώραν τῶν τάφων ἦτο χειμῶν, καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην πεδιάδα τὸ ψυχρὸν ἦτο ἐπαισθητόν. Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω πρωΐαν τινὰ, καθ' ἣν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου ἐν διαυγεστάτῃ ἀτμοσφαιρᾷ, εἶδομεν ἐν ἀπόπτῳ ἀριστερόθεν τὸν κῶνον τῆς Δίρφιδος τῆς Εὐβοίας, δεξιόθεν δὲ καὶ ἀπώτερον τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασσοῦ χιονοσκεπᾶστους.

Κατὰ τὴν αὐτόθι διατριβὴν μου παρέστην εἰς τὴν ἀνακάλυψιν πληθῶς εἰδωλίων ἐξ ὀπτῆς γῆς. Ἄς εἶπω δ' ἐν πρώτοις, ὅτι τὰ ἀγαλματίδια, τὰ ἀγγεῖα, αἱ λυχνίαι, πᾶν ὃ, τι ἀποτελεῖ τὴν νεκρικὴν διακόσμησιν, δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν τάφων· συχνάκις τὰ ἀντικείμενα ταῦτα εἰσὶ τοποθετημένα παρὰ τὰ χεῖλη τῶν τάφων. Οὗτοι δ' εἰσὶν ἐκ πλακῶν τοῦ ἐν Τανάγρα ἐν ἀφρονίᾳ ὑπάρχοντος πορώδους λίθου. Εὐρίσκονται δὲ ἅμα ἀνεγερθῶσιν αἱ πλάκες αἱ σκεπάζουσαι τὸν τάφον, ἐπομένως δὲν κείνται πλησίον τοῦ νεκροῦ· εἶνε μὲν ἐν τῷ τάφῳ, ὅχι ὅμως καὶ παρὰ τὴν χεῖρα τοῦ θανόντος. Τοῦτο ἔχει τὴν σημασίαν του. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου τὰ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀντικείμενα εὐρίσκονται ἐνίοτε παρὰ τὴν κεφαλὴν, ἐνίοτε εἰς τὰ πλάγια τοῦ νεκροῦ. Τὸ μόνον ἀντικείμενον, ὅπερ φαίνεται ὅτι διαρκῶς ἐτίθετο εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, εἶνε κοινὸν ἀγγεῖον ἐξ ὀπτῆς γῆς, ὅπερ οὐδέποτε εἶνε ἐξωγραφισμένον, ἔχει δὲ τὸ σχῆμα οἰνοχόης. Τοῦτο εὐρίσκεται παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ τάφου. Ἐνεῖχε δὲ τὴν προμήθειαν τοῦ ὕδατος τοῦ νεκροῦ. Τοιαῦτα ἀγγεῖα ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ εὐρίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς Μουσείοις τοῦ Σκιματᾶρι καὶ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν χωρικῶν, ὅτινες μετὰ μεγάλῃς προφυλάξεως τὰ μεταφέρου-

σιν εἰς τοὺς οἴκους των, ὅσάκις εὐρεθῶσι σῶα. Τὸ ὕδωρ ἐν αὐτοῖς, λέγουσι, διατηρεῖται δροσερώτατον. Τὰ εἰδώλια σπανίως εὐρίσκονται ἀκέραια· διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ριπτόμενα ἐν τῷ τάφῳ ὑπὸ τῶν συνοδευόντων τὸν νεκρὸν εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν του ἐθραύοντο, ἐνίοτε ὃ νεκρὸς ἐσκευάζετο καὶ διὰ χῶματος. Πρὸς τούτοις καὶ αἱ πορώδεις πλάκες, αἱ χρησιμεύουσαι ὡς σκέπασμα τοῦ τάφου, μὴ οὔσαι ἀκριβῶς συνηρημολογημέναι, ἄφινον χῶμα περισσότερο ἢ ὀλιγώτερον ὑγρὸν νὰ διέρχεται ἐν τῷ τάφῳ, ὅπερ κατέστρεφε τὰ ἀγαλματίδια. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν εἰς τὰς ἐκτεταμένας ταύτας νεκροπόλεις τμήματα ζηρότερα τὰ μὲν τῶν δέ, οἱ δὲ χωρικοὶ θαυμασίως γνωσκουσιν εἰς ποῖα μέρη δύνανται νὰ ἐπιτύχῃσιν τὴν εὐρεσιν εἰδωλίων ἀκεραίων. Ὁ Ἐρνερός μὲ εἶχεν εἰδοποιήσει, ὅτι θὰ ἀνέσκαπτεν εἰς μέρος ὑγρὸν· καὶ ἀληθῶς ὀλίγα ἀγαλματίδια ἐξήχθησαν ἀκέραια. Εἰς τῶν ἐργατῶν τοῦ ἦτο ἐπιφορτισμένος νὰ ἀφαιρῇ τὸ πρῶτον στρώμα τοῦ χῶματος, τὸ σκεπάζον τὰ ἀντικείμενα, ἅμα δ' ἐπεραίνετο ἡ ἐργασία αὕτη, μόνος κατήρχετο ἐν τῷ τάφῳ, καὶ ἤρχιζε τὴν ἐργασίαν κρατῶν ἀνὰ χεῖρας μαχαίριδιον. Ἐὰν τὰ ἀντικείμενα ἦσαν λιαν εὐθραυστα ἢ σμικρά, μετεχειρίζετο τεμάχιον ξύλου αἰχμηρὸν, ἐκ φωσφόρου ἐν ἀνάγκῃ, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπέξεεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἐπὶ τοῦ πολυτίμου συντρίμματος χῶμα καὶ κατώρθωνε νὰ τὰ καθάρσῃ καὶ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν προτέραν των κατάστασιν. Οὕτως ἐπραξέ δι' ἐπτὰ ἀγαλματίδια Ἐρώτων, ἅτινα ἀνεκάλυψεν ἐντός τοῦ αὐτοῦ τάφου, καὶ τῶν ὁποίων ιδέαν ἀκριβῆ παρέχουσιν οἱ ἐν τῷ Λουβρῷ ὑπάρχοντες Ἐρωτες. Οἱ μικροὶ αὐτοὶ Ἐρωτες ἦσαν εἰς τεμάχια. Πτέρυγες ἐλαφρῶς χρωματισμέναι, βραχίονες κεκοσμημένοι διὰ χρυσῶν βραχιολίων, τὸ πᾶν συνήχθη μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ περιετυλίχθη ἐντός σιγαροχάρτου. «Ὅλα αὐτὰ συγκολλῶνται», μοι ἔλεγεν ὁ Ἐρνερός, συνοδεύων τοὺς λόγους διὰ μειδιάματος ἐκφραστικοῦ. Ἐγὼ δὲ προσθέτω, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν μὴ γλαφυρὰν ἐκφρασίαν τοῦ ἐμπόρου τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅτι ὅλα αὐτὰ χρωματίζονται ἐκ νέου.

Ἰδοὺ λοιπὸν τὰ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀγαλματίδια, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, διαφιλονεικοῦσι τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ ἐρασταὶ τῶν συλλογῶν. Ἐξέρχονται τῶν τάφων, ἐνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶχον ριπθῆ, διότι δὲν εἶχον πλασθῆ διὰ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἦσαν προωρισμένα διὰ τοὺς νεκρούς. Εἰς ποίας πεποιθήσεις ἀρὰ γε ὑπήκουον οἱ καταθέτοντες ἢ ριπτόντες ταῦτα μετὰ τῶν ἀγγείων, τῶν λυχνιῶν, καὶ τῶν νομισμάτων ἐν τῷ τάφῳ; Χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ λύσω τὸ σπουδαῖον αὐτὸ ζήτημα, ὅπερ διαιρεῖ τοὺς μᾶλλον περιωνύμους τῶν ἀρχαιολόγων, θὰ παρενείρω τινὰς

παρατηρήσεις, αΐτινες θά ὡσι τὸ τέμα τῆς μακρῆς μου πάτης ἀφηγήσεως.

Καί ἐν πρώτοις νομίζω, ὅτι πρὶν ἐρωτησώμεν τοὺς καταθέτοντας αὐτὰ ἐν τοῖς τάφοις, καὶ ἰδίως πρὶν τοὺς ἐξαναγκάσωμεν νὰ ἐπιληθώσι, πρέπει νὰ ἐρευνησώμεν τοὺς κατεργαζομένους αὐτὰ, τοὺς δημιουργοὺς αὐτῶν, τοὺς δίδοντας τὴν ζωὴν, τὸ μεῖδιμα, τὴν χάριν, τοὺς τεχνίτας ἐκείνους, τοὺς ὑποίους τότε ἀπεκάλουν κοροπλάστας, ἢτοι ἐκτυπωτὰς πλαγγόνων.

Ἦσαν ἀληθῶς ἀριστοτέχναι τινὲς ἐκ τῶν Ταναγραίων, τῶν ὑποίων οὖτως δὲν διεσωθήσαν τὰ ὄνοματά, τὰ δὲ εὐθραύστα ἐξ ὀπτιῆς γῆς ἀγαλματιδία τῶν, ἀτινα ἐπώλουν ἀναμφιβόλως εἰς τὰ πενήγρᾳ ἐργαστήριά τῶν τῆς ἀγορᾶς, ὡς οἱ κοροπλάσταί τῶν Ἀθηναίων, σήμερον συγκαταλέγονται μεταξύ τῶν λεπτοτάτων ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Οἱ τεχνίται οὗτοι ἐξεργάζοντο παντοῖα ἀντικείμενα. Ἀρκεῖ, ἵνα πεισθῇ τις περὶ τούτου, νὰ φυλλομετρήσῃ τὸ ἔρᾳνισμα τοῦ Κυρίου *Εἰσαί*. Θεοὶ καὶ θεάιναι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γυναῖκες ἐν ἀστυκῇ περιβολῇ, ἄλλαι ἐν στολῇ περιπάτου, κορασίαι παίζοντα τοὺς ἀστραγάλους, ἦθοποιοί, σκηναὶ κωμικαί, ἅπαντες οἱ τύποι ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῇ στοᾷ τοῦ κοροπλάστου. Ὑπάρχουσι κορασίαι παίζοντα τὴν σφαίραν, ἐξ ὧν ἡ ἠττηθεῖσα φέρει τὴν συντροφὸν τῆς ἐπὶ τῶν ὤμων. Εἶνε τὸ παιγνίδιον ἐφεδρισμὸς ἢ ἱππίας, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ παῖδες ἵππευον κυριολεκτικῶς, ἐνῶ ἡ νεκρὰ κορασίς ἵππευει πλάγιως, κρατουμένη ἐκ τοῦ γόνατος, διότι ἡ αἰδήμοσυνῆ τῇ ἐμπόδιζεν ἄλλην θέσιν. Ἰδοὺ ἀρτοποιὸς καθήμενος πρὸ τοῦ κλιθάνου του, καὶ ἐνασχολούμενος εἰς τὸ ψήσιμον τῶν ζυμαρικῶν του· ἀλλαχοῦ κούρευς προσκλίνων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πελάτου του. Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ὁ κοροπλάστης ἦτο καθ' ὄλοκληρίαν ἐλεύθερος ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου του, δυνάμενος παρὰ πάντα ἄλλον νὰ ἀκολουθῇ τῆς φαντασίας του τὰς ἰδιοτροπίας. « Τὸ ἐξ ὀπτιῆς γῆς εἰδῶλιον, λέγει ὁ Μαρθὰ, δὲν εἶνε ὡς τὸ ἀγαλμα τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Πραξιτέλους, ἔργον πρωτότυπον, παρουσιάζον ἐν ἁρμονικῶν συνόλων, τοῦ ὁποίου πᾶσα λεπτομέρεια οὐχὶ μόνον δὲν εἶνε ἀδιάφορος, ἀλλὰ συντείνει εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἐπιζητούμενην ἔκφρασιν». Τὸ εἰδῶλιον ἐξελλθὸν τοῦ τυπωτηρίου δύναται νὰ ἐπιδιορθωθῇ, νὰ ἀναψηλαφηθῇ, νὰ τροποποιηθῇ καὶ δοθῇ εἰς αὐτὸ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος χαρακτήρ ἀρέσκων εἰς τὸν κοροπλάστην. Εἶνε ἀνάγκη νὰ πεκασθῇ ἡ κεφαλὴ ὑπὸ τῆς τινός· θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν προχειρότερον πῖλον, ἔστω οὗτος καὶ ὁ πτεροφόρος πῖλος τοῦ Ἑρμοῦ. Ἄλλως, θέλω νὰ παρᾳστήσῃ σκηνὴν ἐν ἀρτοποιείῳ, ζητεῖ νὰ τοποθετήσῃ πέριξ τοῦ κλιθάνου καὶ τοῦ ζυματηρίου διάφορα πρόσωπα. Ἡ χεὶρ του ἅπαντα εἰδῶλια προωρισμένα διὰ παραστάσιν θεοτήτων,

τὰ ὁποῖα φέρουσι κεκρυφάλους συμβολικοὺς ἐκ κοσμημάτων καὶ περιδέραια, τὰ προσαρμᾳζει, καὶ ἰδοὺ ἀρτοποιεῖον κατοικυόμενον ὑπὸ θεαίνων.

Ἡ τέχνη λοιπὸν τῶν κοροπλάστῶν ἀνεπτυχθῆ ἐν Τανάγρα μετὰ τὸν μᾳλλον ἀνεξάρτητον τύπον. Δυνάμεθα νὰ εἰκασώμεν κατὰ τοίαν ἐποχὴν ἤμασαν. Κατὰ τὸν κύριον Bayet, ὡς βέβαιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι πᾶσα αὐτὴ ἡ πλῆθος τῶν εἰδῶλιων εἶδε τὸ φῶς ἐντὸς σχετικῶς βραχείας χρονικοῦ διαστήματος, ὁ χρόνος δ' οὗτος εἶνε ὁ τέταρτος πρὸ Χριστοῦ αἰὼν, ἢ ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς τέχνης τῶν κοροπλάστῶν συμπίπτει μετὰ τῆς ἀλλοκοτοῦ παραφθορᾶς τῆς παραδόσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς λαμπρᾶς ἀναπτύξεως τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τῶν ὀλίγων αὐστηρῶν ἠθῶν, τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημᾳ ἠμβλύνθη, ἡ πίστις δὲν ἔχει πλέον οὔτε τὴν ἔντασιν, οὔτε τὴν ἀκριβεῖαν τῶν παρᾳγνημένων χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν κατεργάζοντο εἰμὴ τὰ χονδροειδῆ ἀγαλματιδία, τὰ ὁποῖα πᾶς ἀρχαιολόγος ἀναγνωρίζει εἰς θεότητας προσταγίας τοῦ νεκροῦ. Ἄν βραδύτερον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς τάφους τινὰ τῶν ἀρχαϊκῶν αὐτῶν ἀγαλματιδίων, οὐδῶλως πρέπει νὰ ἐκπληττωμέθα διὰ τοῦτο. Ἄπαξ πλασθέντες, αἱ ἄνευ χάριτος αὐταὶ τύποι, ἠδύνατο παλλᾳκι νὰ ἀνατυπωθῶσι. Ἐν τούτοις δὲν εἶνε ἀβέβαιον ὅτι οὗτοι δὲν ἐζητοῦντο πλέον κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Ὅτι ζητεῖται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅτι θέλγει εἶνε τὰ ἔργα τῶν Ταναγραίων, εἶνε ἡ κίνησις, εἶνε ἡ ζωὴ καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς. Τὰ ἀρχαῖα ἀγαλματιδία ἦσαν ἀκίνητα, ἀπαθῆ, ἐνῶ τὰ ἀγαλματιδία τοῦ τέταρτου αἰῶνος, ὑπὸ τὴν δεξιᾶν χεῖρα τοῦ κατασκευαστοῦ, εἰσὶν ἐμψυχα, ζωηρα. Αἱ εἰκόνες ἐκείναι τῶν ζῶντων, αἱ σκηναὶ ἐκείναι τῆς ζωῆς εἰσὶ προωρισμένα διὰ τὸν θανόντα. Θὰ ἔχη τοὺς ἐπαίρους του, θὰ ἔχη σχεδὸν πρὸ ὀφθαλμῶν τινὰς ἐκ τῶν σκηνῶν, ὧν ὑπῆρξε μάρτυς, ἐν τῇ λαμπρᾳ καὶ πλουσίᾳ Ταναγρα, ἐξ ἧς τὸσας ἠδείας ἀναμνήσεις ἀπέφερεν.

Ἐκ τοιούτων εὐλαβῶν ἰδεῶν ὠρῶντο οἱ καταθέτοντες τὰ ἀγαλματιδία ἐν τοῖς τάφοις, οὗτος ἦτο ὁ λόγος τῶν προσφορῶν.

Ἐν Βώλῳ κατὰ Ἰούνιον.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΧΡ. ΑΝΘΙΣΤΟΛΙΑΝΕ.

Ἐπάρχουσιν ἐν Λονδίῳ 568 σιδηροδρομικὴ σταθμαί, μόνον δὲ δι' ἐνὸς αὐτῶν, τοῦ Clapham Junction διέρχονται καθ' ἐκάστην 1374 ἀμαξοστοιχίαι. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ φορτηγοὶ ἀμαξοστοιχίαι.

ΑΘΗΝΑΙΚΟΙ ΜΗΝΕΣ

Ἰούνιος.

Ἐγνωρίσᾳ ποτε μίαν φιλάρεσκον, ἐκ τῶν θελικιωτάτων, ἀλλὰ καὶ τὸσῳ ἐπικινδύνων πλασματῶν ὕφαινεν αἰωνίως ἐρωτιδία, ἀτινα ἐλησθῶνε μετὰ ἡμῶσιν ὦραν, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐτόξενον ἀείποτε τὴν μέθην καὶ τὸ πάθος, καὶ ἀπαύστως ἐγέλα, ἀνεκάγγαξεν, ἀποκαλύπτουσα ὀδόντας λευκοτάτους. Μίαν ἡμέραν ἀπέθανεν ἡ ἐξαδέλφη τῆς ὅτι ἐπέστη τῆς κηδείας ἡ ὦρα, ἡ κύρη κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ φερέτρου, ἐκβάλλουσα σπαρακτικούς θρήνους· πρώτην φοράν εἶδον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς νὰ χύνουν δάκρυα ὅταν ἔσεκορίζετο τὸ φερέτρον, ἐκείνη ἀπὸ τοῦ παραθύρου ἐξέσπα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, βεβαιούσα διὰ λυρικωτάτων ἀποστροφῶν: « Ὑστερα ἀπὸ οὗτω μέραις, θάρτῳ νὰ σ' εὐρῶ ἔς τῆς οὐχτῶ, ἔαδελφούλα μου... » Τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἡ τρελλὴ φιλάρεσκος εἶθετο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραθύρου ἀκοντίζουσα τὰ τακερώτερα βλέμματα καὶ γελῶσα τὸν φαειρότερον τῶν γελῶτων.

Δὲν ἤξεύρω πῶς μου ἀπῆλθεν ἡ ἀναμνήσις αὐτῆ, μόλις ἐκάθισα νὰ καταστρώσω καὶ τοῦ Ἰουνίου τὸν ορειλούμενον ἐλεγχον. Ἴσως διότι ὁ μῆν, καθ' ὃν ἀκουεταί τέλος ὁ τέττις, ὁ ἐπισημος κῆρυξ τοῦ θέρου, καθ' ὃν κοάζουσι οἱ βᾳτραχοὶ καὶ οἱ ἠθοποιοί, καθ' ὃν πληθύνονται τὰ βερυκοκκα καὶ αἱ νόσοι, μοσχοβολοῦσιν οἱ ἱάσμοι, ὁ ζῆρος καὶ καυστικὸς θεριστῆς παρουσιάζει ἀπροσδοκῆτους ἀναλογίας μετὰ τὴν ῥηθεῖσαν φιλάρεσκον καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἐν τῇ ἐφετεινῇ ἀπροσδοκῆτῳ βροχερότητι καὶ χειμερίῳ αὐτοῦ προδιαθέσει, ἠτις ὅσον καὶ ἂν εἶνε δυσάρεστος, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἡ παροδική.

Πόσον ἰδιότροπος ἐπεφάνη αὐτὸς ὁ Ἰούνιος, καὶ πόσον ἀπαστρέφετο τὰς κοινοτοπίας! Ἐξήρχεσθε ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἀλεξιβρόχου, ἀπομάσσοντες τὸν περιρρέοντα τὴν ὕμν σας ἰδρωτᾳ, καὶ καταρῶμενοι τὸν καύτωνα, καὶ ἐπανήρχεσθε μετὰ δύο ὥρας ὑπὸ παμμέλανα οὐρανὸν καὶ βαγδαῖον ὄμβρον. Τὸ ἀβρὸν ἀλεξιβρόχου, αἱ πόδες σας βυθίζονται εἰς τὸν βόρβορον, ἔχετε καὶ ἤδη ὡς ἀντικείμενον κατάρας τὴν ὑγρασίαν. Τὰς ἐσπέρας δὲν δύνασθε νὰ ὑποστήτε ἀρῶδως οἱ περιρσσότεροι ἀνευ τῆς συνδρομῆς τῶν χειμερινῶν ἐπανωφορίων. Ἀναγινώσκατε εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰς λεπτομερείας τριῶν ἐν Ἀθῆνας αὐτοκτονῶν, ἐξ ὧν ἡ μία, τῆς ὁποίας ἠρώς εἶνε γυνή, διὰ... πονδραεὶ καὶ ἐνῶ ἀναφωνεῖτε ὅτι ἡ γυναικεία πονηρία δύναται νὰ διακωμωδῆσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀπελπίσιαν, σκέπτεσθε συγχρόνως ὅτι λογικώτερον θὰ ἦτο νὰ αὐτοκτονήσουν μίαν ἐσπέραν ὅλοι οἱ ἐργολάβοι τῶν θερινῶν θεάτρων, τοῦ

Φαλήρου, τοῦ Ἀπόλλωνος, τῶν Ὀλυμπίων, καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ἄς ὀφεται, ὁ Ἰούνιος.

Ἄλλ' ἂν διεσπάρῃαν τοὺς θεατρικούς κύκλους αἱ βροχαὶ τοῦ Ἰουνίου καὶ μετέβαλον τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος εἰς πλατεῖαν λασπολιμνῆν, ἂν ἐν τοῖς ἀγροῖς παρεκάλυσαν τὴν πρόσδον τῶν θεριστικῶν ἐργασιῶν, ἀπέδωκαν ἡμῶς πρόσκληρον θάλλος καὶ δρασερότητα εἰς τὰ δένδρα τῆς πρωτευούσης, τὰ φθειρόμενα ὑπὸ τοῦ ἀπαύστως περικαλύπτοντος ταῦτα κοκοροῦ, διέχυσαν καὶ μέχρι τῶν ὀδῶν μας ἀγροτικά, ὡσεὶ φθινοπώρου ἢ ἔαρος, ἀρώματα, ἀνέστησαν ἐν βαρυτίμῳ σμαράγδων καὶ μαργαριτῶν ἐσθῆτι τὴν ἐξοχὴν, καὶ ἐν γενεῖ ἀπεκάλυψαν πανταχοῦ τὸ θέλητρον τῆς πρασινάδας. Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ αὐχρηρῶ παρᾳ ἡμῖν κόσμῳ συνήθως, ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ποιήσεως, ἡ πρασινάδα αὐτῆ ἐπεγύθη κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον διὰ τῶν *Εἰδυλλίων* ἐνὸς τῶν ἡμετέρων συνεργᾳτων.

Καὶ ἐν τούτοις, μεθ' ὄλην τοῦ κειροῦ τὴν ἀντιπολίτευσιν, τὰ θεᾳτρα δὲν κατεδικασθῆσαν εἰς διαρκῆ ἀπεργίαν· ἐδόθη καιρὸς καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν θιασον νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ κοινῶν διὰ νέων τινῶν ἔργων, μεταφραστικῶν, ὡς πάγποτε, καὶ τὸν γαλλικὸν τοῦ Φαλήρου νὰ ἐπιδείξῃ πᾶσαν τὴν χάριν καὶ τὴν μελωδικότητά τῆς ἱκανῆς αὐτοῦ πρωταγωνιστρίδας κ. Reine, καὶ εἰς τὰς παντομίμας τοῦ Ἄντρου τῶν νομῶν νὰ χειροκροτηθῶσιν ἐκθρομῶς ὀπὸ τοῦ συνήθους ἀκροατηρίου τῶν, καὶ τὸν ἠρώα τῶν ἠδῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων, τὸν μοναδικὸν ἀθλητῆν, τὸν πασιγνώστον Κουταλιανόν, τὸν βαστάζοντα ἀμελητῇ ἐπὶ τῆς βᾳχεῶς τοῦ ὄμοῦ μετὰ ἄλλα βᾳση καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρακλέους, νὰ καταστῇ δημοτικώτατος, νὰ ἀποκτήσῃ φανατικούς ὀπαδοὺς, νὰ δεχθῇ τιμαλφεῖς στεφάνους, νὰ προκαλέσῃ τὴν καταπληκτικὴν κατανώλωσιν σατυρικῆς τινος ἐφημερίδος, δημοσιευούσης τὴν βιογραφίαν του, καὶ νὰ προσκληθῇ εἰς συνέντευξιν ὑπὸ τοῦ κ. Τρικούπη.

Ὁ ἑκτακτος οὗτος Ἰούνιος δὲν παρέσχε πραγματα εἰς μόνην τὴν μετεωρολογίαν καὶ τὴν θεατρολογίαν. Παρέσχε καὶ στάδια εἰς σοβαρότερας σκέψεις καὶ εὐδαιμονεστέρως συζητήσεις καὶ ἔδωκεν ἴσως νύξεις εἰς συγγραφὴν ἐν τῷ μέλλοντι « Διασημῶν δικῶν » διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς δικαστήρια ἐπιφανῶν ἀρχόντων, πλουσιῶν, καὶ νομομαθῶν. Περὶ τῶν ἀνησυχαστικῶν ζητημάτων ὠμίλησεν ὁ τυπος, ἂν οὐχὶ μετὰ πλᾳκονος, ἀλλὰ μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ περὶ Κουταλιανοῦ εὐρύτητος. Ἄλλὰ πολλῶ θετικώτερον ἀνησυχίαν ἐνεπνευσεν εἰς τὰ πνεύματα τῶν κατοικῶν τῆς πρωτευούσης ἡ χολέρα τῆς Τουλών, ἡ χολέρα, τῆς ὁποίας τὴν ἀπαισιώτητα νομίζετε ὅτι οὐδὲν

ὄνομα ἐκφράζει ζωηρότερον τοῦ ὀνόματός της. Πολλὰ οἰκογένεια ἀνέβαλον τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐτήσιον ταξιδιὸν των εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκαστον τηλεγράφημα προστίθησι καὶ μίαν ρυτίδα μερίμνης ἐπὶ τοῦ μετώπου μας· ἄλλοτε ἡ φήμη παριστᾷ τὰ πράγματα σοβαρότερα τῆς πραγματικότητος· ἄλλοτε ἡ φαντασία προτρέχει συμπληροῦσα καὶ ἐνσαρκοῦσα τὰ ἀπειλούμενα δεινά· ἡ μνήμη ἀνατρέχει εἰς τὸ παρελθόν, καὶ ἀναπολοῦσα ἀναλόγους περιστάσεις καὶ ἐρευνῶσα τὰ χρονικά τῆς χολέρας, ἀντλεῖ παραμυθίαν ἢ ἐπιτείνει τὸν τρόμον.

Ἡ εἴσοδος τοῦ Ἰουνίου εἰσήγαγεν εὐσιώμως εἰς τὸ ἔθνος τὴν μεγαλοπρεπῆ δωρεάν τῶν Βαλλιάνων, καταστήσασα ἐκεῖνο πλουσιώτερον κατὰ ἓν ἑκατομμύριον· ἀλλ' ἡ εἴσοδος τοῦ Ἰουνίου κατέστησε συγχρόνως τὸ ἔθνος καὶ πτωχότερον κατὰ ἓνα ἄνδρα, εἰς ἐκείνους ὅστινες τόσον μᾶς εἶνε χρήσιμοι, καὶ τόσον σπανίζουσιν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ μηνὸς ἐπενηθήσαμεν τὸν θάνατον τοῦ Κριαρῆ, τοῦ ἡρωικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κρήτης, ὅστις δι' ὅλου τοῦ βίου ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος παρέδωκε τῇ ἱστορίᾳ ὄνομα δι' ἀφθίτου δόξης ἐστεφανωμένον.

Αἱ ἐξετάσεις ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἐπερατώθησαν· μέ ποίαν ἀγωνίαν οἱ νεαροὶ μαθηταὶ βλέπουσιν εἰσερχόμενον τὸν αὐστηρὸν μῆνα τῶν ἐξετάσεων, τὸν μῆνα τῆς κρίσεως καὶ τῆς ἀνταποδόσεως ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἐπιμέλειάν του! Αἱ πρῶται ἡμέραι του παρέρχονται μὲ τοὺς παλαισμάτων· αἱ τελευταῖαι ἡμέραι του δύουσι μὲ τὰς ἐνστάσεις τῶν διακοπῶν. Ὁ Ἰούνιος εἶνε καὶ πρέπει νὰ εἶνε ὁ προσφιλέστερος μὴν πρὸ πάντων εἰς τὰς νεανίδας, διότι ἐν αὐτῷ αἱ μὲν βλέπουσι τὴν μοῖραν των εἰς τὰς ἐξετάσεις, αἱ δὲ βλέπουσι τὴν μοῖραν των εἰς τοὺς κλυθῶνας καὶ τὰ ριζικά τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ ἐπονομαζομένου *Rigatā*, *Ampadā*, καὶ *Rizikārā*, καθ' ὅσον ἐν τῇ ἐορτῇ του κοσμοῦνται τὰ στήθη διὰ θυμοῦ, καὶ καίουσιν αἱ πυραὶ, καὶ τίθενται εἰς ἐνέργειαν τὰ ριζικά.

Καὶ ἤδη, καλῶς ἤλθες, Ἰουλία! ἔσο κἂν σῶφρων σὺ, κάμε νὰ λησμονήσωμεν τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ προκατόχου σου, ἀπόστρεψον ἀφ' ἡμῶν τοὺς φόβους τῆς χολέρας, πρόσταξον νὰ λειτουργῶσιν ἀπροσκόπτως τὰ θέατρα καὶ τὰ λουτρά, ὠρίμασον ἐγκαίρως τὰ σταφυλὰς καὶ τοὺς πέπονας, εἰσάγαγε εἰς τὸ ἔθνος καὶ ἄλλα ἑκατομμύρια, γέννησον νέους Κριαράς, ἢ ἐμπνεῦσον εἰς τοὺς Ἀθηναίους σου τὴν ἰσχὺν τοῦ ζωδίου σου, τοῦ Λέοντος, ἵνα ὑπομένωσιν ἀφόβως πᾶσαν κακοτροπίαν τῆς τύχης.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ.

ΠΑΛΙΑ ΧΑΡΤΙΑ

Τακτοποιεῖ τὸ κιβώτιόν του.

Σκυμμένος εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δωματίου, κατὰ τὸ ἡμισυ χωμένος ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ σκεύους, περιάγει τὴν χεῖρά του μεταξύ τῶν κεκοιμημένων ἐνδυμάτων, τῶν ξεσχισμένων βιβλίων καὶ τῶν διεσπαρμένων χαρτίων, ἅτινα ὑφούνται εἰς ἀλλόκοτον φυρμὸν ἐν ἀδελφικῇ ἀταξίᾳ ἐκεῖ μέσα. Διότι τὸ φαῖον αὐτὸ κιβώτιον, ὅπερ — ἀκούσιος ἀναχωρητῆς — ἐγκατέλειψε πολὺ ἑνωρὶς τὸν κόσμον μὴ γνωρίσαν ἐξ αὐτοῦ παρὰ τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζυλουργοῦ καὶ τὸ πτωχὸν δωματίον, ἐν ᾧ τὸ εὐρίσκον ἐγκατεστημένον διαρκῶς ἀφ' ὅτου μετηνέχθη ἐκ τοῦ πρατηρίου, ἀπὸ δεκαετίας ἐκπληροῖ τὸν δύσκολον προορισμὸν νὰ ὑποδέχεται ὅλους τοὺς τοὺς ἀνομοίους ξένους, συγκεντροῦν ἐν ἑαυτῷ ὡς ἕλληνας ὑπουργὸς τριπλῆν ὑπόστασιν καὶ καθήκοντα βιβλιοθήκης, ἱματιοθήκης καὶ χαρτοφυλακίου.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν εὕρισκε πολλὴν ἐνόχλησιν εἰς τοῦτο· οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, ὀλίγοι καὶ συνικειούμενοι βαθμηδὸν ἐκ τῆς κατ' ἀνάγκην συμβιώσεως, οἰκονομοῦντο εὐκόλως ἐντὸς τῆς στενῆς των διαμονῆς. Ἀλλ' ἐπειτα καθ' ἡμέραν εἰς αὐτοὺς προσετίθεντο νέοι καὶ οἱ ἐπήλυδες ἐζήτουν δικαίωματι εἰσβολῆς νὰ κατακτήσουν τὸν χώρον, ὅστις ἀνήκεν εἰς τοὺς προκατόχους των, καὶ μάχαι συνήπτοντο περὶ ἐξώσεως, ὧν τὰς συνεπειὰς ἠσθάνετο τὸ ταλαίπωρον κιβώτιον, ὀδυνηρῶς στένον ἐπὶ τῶν ἐσκωριασμένων στροφιγγῶν του, ὅταν κλειόμενον ἠναγκάζετο ἢ νὰ συγκρατήσῃ ἐν ἑαυτῷ ὅλον τὸν ὄγκον ἐκείνων ἢ νὰ διασπασθῇ. Ἔως οὐ τὸ μέγα αὐτὸ δημιούργημα τῆς ἀταξίας ἔλαβε τοσαύτας διαστάσεις, ὥστε ἐπῆλθε καταφανῆς ἡ ἀνάγκη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς ἰδιαιτέρην τινὰ διευθέτησιν. Τὰ παλαιὰ ἐνδύματα θὰ τεθῶσιν εἰς ἄλλο ἐπίτηδες ἀγορασθὲν μικρὸν κιβώτιον· τὰ βιβλία θὰ καταλάβωσιν ἐν ἀνείσει τὴν μίαν τῶν πλευρῶν· καὶ τὰ χειρόγραφα, ὅσα δὲν θεωρηθῶσιν ὑλοτελῶς πλέον ἄχρηστα, τὴν ἄλλην. Θὰ παύσῃ πλέον τὸ μέλαν ἐκεῖνο ἐπανωφόριον νὰ περιπτύσσεται ἐρωτικῶς ἐντὸς τῶν σπητοβρώτων κόλπων του τὸ χονδρὸν ἐκεῖνο λεξικόν· τὰ νομικά τεύχη δὲν θὰ φιλοξενῶσι μεταξύ τῶν σελίδων των τετράδια στίχων· καὶ αἱ ἀρχαῖαι γραμματικαί, αἱ πεταμέναι ἐκεῖ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ γυμνασίου, δὲν θὰ βλέπουν εἰς τὸ ἐξῆς περιέργως γειτονεύοντα σημειωμάτριά τ' ἄλλοτε μυροβόλα.

Ἀλλ' ὅσῳ εὐκατόρθωτον εἶνε νὰ ἐκθρονισθῇ ἡ τάξις, τόσῳ ἀδύνατον σχεδὸν νὰ κατανικηθῇ ἡ ἀταξία, μάλιστα ὅταν αὐτὴ εἶνε τὸ παρελθόν καὶ ἀπέκτῃ τὸ δικαίωμα διὰ τοῦ χρόνου νὰ θεωρῆται αὐτὴ ὡς ἡ φυσικὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ

Ἡ καθρέφτης τ' Ἀἰ Γιαννίου.

(24 Ἰουνίου)

Ἦ τὴ χώρα δὲν τὴν ἔχεσαν, καὶ τὴ θυμοῦντ' ἀκόμα
Με τὰ μεγάλα μάτια τῆς καὶ τὸ μικρὸ τῆς στόμα
Τὴν ἄμοιρη Ἀνθίτσα.

Ὅταν χαροῦμεν ἡ γιορτὴ τ' αἰ Γιαννίου προβάλλῃ,
Τὴ μελετᾷε καμμιὰ γρηά, κουνώντας τὸ κεφάλι,
Μέσ' ἔ τ' ἄλλα τὰ κορίτσα.

Μέσ' ἔ ἄλλα τὰ κορίτσα μας ποῦ πολεμᾷ καθένα
Με χίλια δυὸ καμώματα τῆς μοῖρας τὰ γραμμένα
Καθ' αἰ Γιαννίου νὰ μάθῃ,

Ἐάν νῆς ὅπου ἔ τὸ σπῆτ' ἔ τῆς ἀπ' ἔξω ξευχωτώντας,
Τὴ βγάξει ἔ τὸ παράθυρο τὴν κόρη, τραγουδώντας
Τὰ χίλια του τὰ πάθη.

Κι' ἀκοῦνε γὰ τὴν ἄμοιρη, καὶ κάνουν τὸ σταυρὸ τους,
Κι' ἀνατριχιάζουν μιὰ στιγμῆ, κι' ἀπὸ τὸ λογισμὸ τους
Πάλι γοργὰ τὴ σβοῦνε.

—Τ' αἰ Γιαννίου ἦταν ἡ γιορτὴ, δὴ καὶ σαράντα χρόνια
Ἐφρίζονται ἡ θημωνιαίς, παστρεύονται τ' ἀλώνια,
Καὶ τὰ θυμάρ' ἀνοῦνε.

Εἶνε ἡ μέρα τ' αἰ Γιαννίου, κι' ἡ ὥρα μεσημέρι·
Μπῆκεν ἀφῆς ὁ θεριστής, φωτὰ τὸ καλοκαίρι,
Βαρεὰ ἡ ἀντηλιάδα,

Καὶ πουθενὰ καμμιὰ φωνὴ, καὶ πουθενὰ μίαν αὔρα·
Μονάχα ὁ τσίτσικας βαστᾷ καὶ τραγουδᾷ τὴ λάυρα,
Πιστὴ του φιλενάδα.

Κι' ἂν ἴσκιος πέσῃ ἀλλόκοτος κάτου ἢ εἰς γῆ ἢ εἰς τοῖχο,
Σιγοσειτῆ κἂν κλαίῃ, κι' ἀκούσης κἂν ἄν ἦχο
Ἐὰ γέλοιο, ἢ σὰ φωνίτσα,

Νεράιδες εἶνε ἄλλοιμονο ἔ τὸ ξέγνιαστο διαβάτῃ!
Αὐτὴ τὴν ὥρα μὲ καυμὸ δειλὰ παραφυλάττει
Κι' ἡ ἄμοιρη Ἀνθίτσα.

Ὅρατα εἶνε μὰ γι' αὐτὸ σὲ πᾶνει τόση λύπη.
Ροδάκινο ποῦ θιάστηκαν, τὸ κόψαν, καὶ τοῦ λείπει
Λίγη δροσοῦλ' ἀκόμα.

Μιὰ τρίχα μοναχὰ χρυστὴ μὲ τὴ ζωὴ τὴ δένει,
Καὶ φτάνει ἓνα φύσημα νὰ πέσῃ σωριασμένη
Γλήγορ' ἀργὰ ἔ τὸ χῶμα.

Τὴν ὥρα ποῦ γεννήθηκε ἦτανε ἡμέρα Τρίτη·
Ἐπ' τὸ καντύλι πόκαιγε ἔ μπρὸς ἔ τὸ Χριστὸ ἔ τὸ σπῆτι
Ἐχῆθηκε τὸ λάδι.

Εἶχαν ξεγάσει κι' ἄφισαν τρία κερὰ ἀναμμένα,
Κι' ἡ μάνα ποῦ τὴν ἔβγαλε ἔ τὸ φῶς ἐμπῆκε δῶμένα!
Ἐ τὸ τᾶφου τὸ σκοτάδι.

Τὴν ὥρα ποῦ γεννήθηκε μιὰ φαρφουρένια γάστρα
Ἐγεννε χίλια τρίψαλα. Κι' ἀνάμειο ἀπὸ τ' ἄστρα
Ἐχῆσιν ἔν' ἀστέρη.

Καὶ ἔἀπλωσε κι' ἐγάθηκε. μιὰ ροδωνιά ἐμαράθη,
Καὶ κουκουβάγιας λάλημα μεσ' τῆς νυχτῆς τὰ βᾶθη
Ἐσκορπίσε τ' ἀγέρι.

Μὰ εἶνε σήμερα γιορτὴ, κι' ἡ ἄμοιρη Ἀνθίτσα
Νιῶθει κι' ἐκείνη τὴ χαρὰ, σὺν τ' ἄλλα τὰ κορίτσα.
Μιὰν ἀπειρη παρθέναν

Κι' ἂν εἶν' ἄγριμος ἔ τὰ πόδια τῆς, ἔ τὸ θάνατο κι'
Ἐ τρέχῃ,
Μὲ τὰ δεκάξη χρόνια τῆς ἔ τὸν οὐρανὸ τὰ ἔχει
Τὰ μάτια γυρισμένα.

Τὸ πτωχὸν φαῖον κιβώτιον! Δέκα ἐτῶν ζωὴ κοιμάται ἐκεῖ ὑπὸ τὴν κόνιν μεταξύ τῶν τεσσάρων σανίδων του. Καὶ ἕκαστον φύλλον, καθὲν κίτρινοσμένον ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας χαρτίων, ὅπερ ἀνακύπτει κονιορτώδες καὶ φαγωμένον τὰς ἄκρας ἀπὸ τῆς σκοτίας τοῦ βᾶθους του, φέρει εἰς τὸ φῶς καὶ ἐν αἴσθημα τεθαμμένον, ἓνα ἀγνώστου τὸρα πόνου στεναγμὸν, ἓνα γέλωτα, τοῦ ὁποίου ἀδελφὸς δὲν ἀντήχησεν ἀπὸ πολλοῦ, ἐν τμημα βίου ἀποπτάντος, τοῦ ὁποίου τὰ παλαιόχαρτα αὐτὰ εἶνε ὁ ὕστατος μάρτυς καὶ ἡ μόνη ἀνάμνησις, πιστῶς φυλαττομένη ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ πενιχροῦ κιβωτίου καὶ θαλπομένη ἐν τῇ ἀταξίᾳ του. Ἐλπίδες μείνασαι πάντοτε τιαυταὶ καὶ πόθοι ἀνεκπλήρωτοι, ὄνειρα κενὰ καὶ ἐπιθυμιαὶ ἐξαμισθεῖσαι, εὐθυμοὶ στιγμαὶ καὶ ἔτη θλίψεων δίδουν ἀπὸ δέκα ἐτῶν συνέντευξιν ἐν αὐτῷ. Ὑπὸ τὴν χεῖρά του, ἠτις τὰ ἀνασκαλεῖται ἀδιαφόρως, τὰ σχίζει βραδέως καὶ τὰ ρίπτει κάτω τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου, ἐπανίσταται ὅλη ἐποχὴ νεκρά, ἀποκρυσταλλωμένη εἰς αὐτὰ, ἐρωτικαὶ ἐπιστολαὶ λησμονημένα, στίχοι μαθητικῶι πλήρεις αἰσθημάτων, τὰ ἅποια ποτὲ δὲν ἐγνώρισε, καὶ ἀνορθογραφίαν, ἃς τὸρα ἀνακαλύπτει, σημειώσεις οὐδέποτε χρησιμεύσασαι, ἐνθυμήματα καὶ στοχασμοὶ καὶ σχέδια οὐδέποτε τελεσθέντα, διότι οὐδέποτε ἤρρισαν.

Ἡ χεῖρ του σχίζει ὀλονέν.

Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὰ ἀνέρχονται ἀπὸ τοῦ βᾶθους τοῦ κιβωτίου, ἐξεγείρονται καὶ ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τῆς καρδίας του ὅλαι αἱ περιστάσεις εἰς ἃς ὀφείλεται ἡ γέννησις των. Ἡ ἀνταύγεια των τὸν περιβάλλει πάλιν πρὸς στιγμὴν ὠχρὰ ἀλλὰ γλυκεῖα, ὡς εἶνε γλυκὺ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς ἐσπέρας, ἠτις ἐπῆλθεν ἡδῆ. Ὁ μονότονος κριγμὸς, ὃν ἀφίνουσι σχιζόμενα, εἶνε ὡς ὁ ἐπικηδεῖος των ἐκφωνούμενος ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων. Ἐπειτα ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν πνοήν, ἠτις τὰ ἀπάγει, φεύγουν κοῦφα πετώντα ὡς λευκαὶ χρυσαλίδες ὑπεράνω τῶν στεγῶν καὶ ἔπειτα καταβαίνουν σιγὰ σιγὰ ἀδυνατοῦντα νὰ ὑψωθῶσι πλείοτερον καὶ καταπίπτουν εἰς τὴν κόνιν τῆς ὕδου ἢ εἰς τὴν λάσπην τοῦ βυακίου.

Καὶ καθ' ὅσον ὁ ἄνεμος τῆς ἐσπέρας εἰς ὃν τὰ παρέδωκε, παρασύρει ἐπὶ τῶν πτερυγῶν του τὰ τεμάχιά των, συναισθημά τι ἀόριστον καὶ ἀλγεῖν ὡς μεταμέλεια τῷ σφίγγει τὰ στήθη, διότι ἔνοοι ὅτι μετ' αὐτῶν ὁ ἄνεμος συναποφέρει τὰ ῥάκη τῆς ζωῆς του. Καὶ ὅταν καὶ τὸ τελευταῖον, μετεωρισθὲν μακρότερον τῶν ἄλλων, ἐξηφανίσθη ὀπίσω τῆς γωνίας τῆς ἀντικρυνῆς καπνοδόχης, ἡ χεῖρ του πλῆττει τὸ κενὸν τοῦ παριθύρου, ἐνῶ τὰ χεῖλη του ψιθυρίζουν:

— Διατὶ νὰ τὰ σχίσω; . . .

M. M.

